

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนา
ศักยภาพ ของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) : กรณีศึกษา หมู่ที่ 2 บ้านหนองโค้ง
ตำบลต้นเปา อำเภอต้นก้าแพง จังหวัดเชียงใหม่

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

2555

ลิขสิทธิ์ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนา
ศักยภาพ ของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) : กรณีศึกษา หมู่ที่ 2 บ้านหนองโค้ง
ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

**PEOPLE PARTICIPATION IN PROCEDURE OF VILLAGE AND
COMMUNITY POTENTIALITY DEVELOPMENT PROJECT : BARN
NONGKONG VILLAGE NO.2, TONPAW SUB-DISTRICT,
SANKAMPEANG DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE**

BY

SAYAN KANTAWANG

**THE THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
IN THE PROGRAM OF
INTEGRATED LOCAL DEVELOPMENT
FACULTY OF GRADUATE STUDY
LEARNING INSTITUTE FOR EVERYONE (LIFE)**

2015

วิทยานิพนธ์เรื่อง (Title)	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตาม โครงการพัฒนาศักยภาพ ของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) : กรณีศึกษา หมู่ที่ 2 บ้านหนองไค้ ตำบลคันเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
ผู้วิจัย	นายสาย์ณห์ ก้นทะวัง
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ดร.ส่งเสริม แสงทอง
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ดร.ศรีทัย สุขยศศรี

คณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ.....	ประธานกรรมการ (ศ.ดร.จรรยา สุวรรณทัต)
ลงชื่อ.....	กรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ) (ดร.ศรีปริญญา รูปกระจ่าง)
ลงชื่อ.....	กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก) (ดร.ส่งเสริม แสงทอง)
ลงชื่อ.....	กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม) (ดร.ศรีทัย สุขยศศรี)
ลงชื่อ.....	กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา) (รศ.ดร.เสวี พงศ์พิศ)
ลงชื่อ.....	กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา) (ดร.ทวิช บุญรัมย์)
ลงชื่อ.....	เลขานุการ (อาจารย์อัญมณี ชุมณี)

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตาม โครงการพัฒนาศักยภาพ ของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) : กรณีศึกษา หมู่ที่ 2 บ้านหนองไค้ ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นายสาย์ณห์ กันทะวัง
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
ปีการศึกษา	2557
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ดร.สงเสริม แสงทอง
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ดร.ศรัทธา สุขยศศรี

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อวิเคราะห์ถึงความรู้ ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินงาน ขั้นตอน และวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) 2. เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML)

ผลการวิจัย มีดังนี้ จากผลการศึกษาพบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) บ้านหนองไค้ หมู่ที่ 2 ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจถึงระเบียบปฏิบัติ และวิธีการดำเนินงานของโครงการ SML ในระดับดีมาก

การมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านหนองไค้ หมู่ที่ 2 ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีต่อโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมน้อย (นานๆ ครั้ง) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.62 เมื่อพิจารณาแต่ละปัจจัยย่อย พบว่า การเข้าร่วมประชุมประชาคมมีส่วนร่วมมาก รองลงมา พบว่า การมีส่วนร่วมต่อการเสนอความคิดเห็นและเสนอแนะปัญหาความต้องการ ส่วนข้อที่ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ การเสนอขอความช่วยเหลือในโครงการต่างๆ ของ SML

ส่วนผลการเปรียบเทียบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านอื่นๆ เช่น เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา พบว่าแตกต่างกันไม่มีนัยสำคัญ

Abstract

Thesis Title	People participation in procedure of village and community potentiality development project : Barn Nongkong Village No.2, Tonpaw Sub-District, Sankampeang District, Chiang Mai Province
Researcher	Mr. Sayan Kantawang
Degree	Master of Art Program
In the Program of	Integrated Local Development
Year	2015
Principal Thesis Advisor	Dr. Songserm Seangtong
Associate Thesis Advisor	Dr. Srithai Sukyossri

The purpose of this study, titled “People participation in procedure of potentiality development of village and community project” were to 1. To analyze people’s knowledge and understanding about working procedure, steps and methods of participation in SML project. 2. To study level of people participation in SML project procedure

The study result found the levels of knowledge and comprehension of the people about SML of Barn Nongkong Village No.2, Tonpaw sub-district, Sankampeang District, Chiang Mai province, found that most people participants have clear understanding about SML project’s regulations and procedure in the excellent level.

For that there is only 1.62 of mean, as the low level of participation in the part of people living in Barn Nongkong Village No.2, Tonpaw sub-district, Sankampeang District, Chiang Mai province. For the each sub topic, researcher found that the most villagers participated in the meeting concerning public hearing and the participated in presenting idea and opinion as well as the presentation of their problems and need respectively, for the least participation of the people is request assistance in various projects of SML.

For the comparative about other types of people participation such as sex, age, occupation, income and levels of education there was no significant difference

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดีจากความเมตตาของคณาจารย์ จากสถาบันการเรียนรู้ เพื่อปวงชน ที่ให้การศึกษ อบรมเรียนรู้วิชาการต่างๆ ตลอดเวลาที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่านอาจารย์ ดร.ส่งเสริม แสงทอง และ อาจารย์ ดร.ศรีทัย สุขยศศรี อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และที่ปรึกษาร่วม ที่คอยให้คำปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะ ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้งานเกิดความสมบูรณ์อย่างสม่ำเสมอ ด้วยดีตลอดมา

ผู้ศึกษาวิจัยมีความรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณอย่างคุณูปการของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ความสำเร็จของงานในครั้งนี้จะบังเกิดมิได้ ถ้าปราศจากบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือในทุกๆ ด้าน ทั้งกำลังใจ กำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญา ขอขอบพระคุณ อาจารย์นารี กันทะวัง อาจารย์ชำนาญการพิเศษ โรงเรียนแม่คือ นางสาวชิราภรณ์ กันทะวัง รวมทั้งหลายๆ ทุกคน พ่อหลวงสวัสดิ์ ใจคำแปง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านหนองไค้่ง ทุกๆ กลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน/ชุมชน ที่คอยเป็นกำลังใจ อุปถัมภ์ ช่วยเหลือ เป็นกัลยาณมิตรที่ดีเสมอมา

ความดีที่พึงได้รับจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยขออุทิศแด่พระคุณบิดา มารดา พี่น้องประชาชนในหมู่บ้านหนองไค้่ง หมู่ที่ 2 ตำบลต้นเปา ทุกท่าน ที่มีส่วนในการสนับสนุนให้ข้อมูลความคิดเห็น ด้วยดีตลอดเวลาการทำงานวิจัยในครั้งนี้

สาขัณฑ์ กันทะวัง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภูมิ.....	ฉ
บทที่	หน้า
1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.4 คำถามสำคัญในการวิจัย.....	6
1.5 สมมติฐานการวิจัย.....	6
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	8
2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	9
2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม.....	24
2.3 แนวคิดแบบการพัฒนาชุมชน.....	30
2.4 แนวคิดการบริหารกองทุนหมู่บ้าน SML.....	34
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	37
2.6 กรอบความคิดในการวิจัย.....	42
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	43
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล	44
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	44
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและการหาค่าสถิติ	46

3.5 สถานที่ในการวิจัย	47
3.6 ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย	47
3.7 ปฏิทินการปฏิบัติงาน	47
3.8 งบประมาณที่ใช้	48
4 ผลการวิจัย	
4.1 ผลการศึกษาข้อมูลจากแบบสอบถาม	49
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการศึกษา	69
5.2 อภิปรายผลการศึกษา	72
5.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา	76
5.4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโครงการ SML	77
5.5 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป	77
บรรณานุกรม.....	78
ภาคผนวก.....	83
ประวัติผู้วิจัย.....	95

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ.....	50
2.	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ	50
3.	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษา	51
4.	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพ	51
5.	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างตำแหน่งหรือบทบาทหน้าที่ใน ชุมชน.....	52
6.	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน.....	52
7.	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เคนเข้าร่วม/ไม่เข้าร่วม กิจกรรมของหมู่บ้าน.....	53
8.	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่รู้จัก/ไม่รู้จัก โครงการ พัฒนาศักยภาพ SML	53
9.	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับความสะดวกสบาย/ ไม่ได้รับความสะดวกสบาย,มีรายได้/ไม่มีรายได้จากโครงการSML ..	54
10.	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ SML	54
11.	จำนวนและร้อยละของการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ พัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน SML จำแนกตามกิจกรรม.....	58
12.	จำนวนและร้อยละของการตัดสินใจคัดเลือกปัญหาโครงการ SML ในหมู่บ้าน	62
13.	จำนวนและร้อยละของหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกปัญหา	63
14.	โครงการ SML ที่ได้ดำเนินการไปแล้วในหมู่บ้าน เป็นไปตาม ความต้องการของประชาชน.....	63
15.	จำนวนและร้อยละของโครงการ SML ในหมู่บ้านเป็นประโยชน์ ต่อประชาชน	64
16.	จำนวนและร้อยละของโครงการ SML เป็นประโยชน์ต่อชุมชน.....	64
17.	จำนวนและร้อยละของโครงการ SML ที่ไม่ประสบผลสำเร็จ	65

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1.	บันไดของลักษณะการมีส่วนร่วม 8 ขั้น.....	17
2.	ประเภทของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม 6 รูปแบบ.....	25

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน (The Developing Village/ Community's efficiency Project) หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปตามกำหนดของขนาดหมู่บ้านว่า โครงการเอส เอ็ม แอล (SML)

โครงการ SML ได้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2547 โดยพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้ริเริ่มแนวคิดของการจัดสรรงบประมาณให้กับหมู่บ้านหรือชุมชนต่างๆ โดยตรง เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาส่วนรวมเพื่อการดำรงชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืนภายใต้การบริหารงานกันเองภายในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยการมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ โดยผ่านการจัดทำประชามติในหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อรับฟังปัญหาในท้องถิ่นของตนอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรม และมีความชัดเจนตรวจสอบได้ ซึ่งถือเป็นขั้นหนึ่งของการพัฒนาประชาธิปไตย

โครงการ SML ได้เริ่มดำเนินการเป็นครั้งแรก ณ หมู่บ้านม่วงทองพัฒนา หมู่ 13 ตำบลตะเคียน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งถือเป็นหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็งของตำบล หลังจากนั้นจึงได้คัดเลือกหมู่บ้านที่มีความพร้อมนำร่องโครงการ SML ในรอบสองชั้น มีวิธีการอย่างเป็นทางการและโอนเงินให้กับหมู่บ้าน/ชุมชนต้นแบบถึงจำนวน 1,002 แห่ง เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2547 โดยกำหนดให้หมู่บ้าน/ชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกจัดเลือกประชามติหมู่บ้าน/ชุมชนพร้อมในวันเดียวกัน

ที่มาและหลักการของโครงการพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน SML เกิดจากนโยบายและแนวคิดของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ในการพลิกฟื้นหมู่บ้าน (Empowerment) ให้มีพลังในการขับเคลื่อนสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน และการสร้างโอกาสให้แก่ประชาชนอย่างยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้มีความพร้อมในกระบวนการสร้างสรรค์ความคิดที่นำไปสู่การปฏิบัติต่ออาชีพและการดำรงชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพ

1.1 เพื่อเป็นเครื่องมือให้เห็นทิศทางและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

1.2 เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในภาคประชาชน เป็นการเตรียมความพร้อมของประชาชนในหมู่บ้านให้เกิดผู้นำในท้องถิ่น รองรับต่อการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่น และการกระจายอำนาจที่มีประสิทธิภาพในอนาคต

การทดสอบเชิงปฏิบัติการเบื้องต้น โดยคณะทำงานของนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร ณ หมู่บ้านสาธิต 2 หมู่บ้าน คือ บ้านท่าตาล ตำบลท่าตาล อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก และบ้านหัวริน ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งคณะทำงานฯ พบว่า การให้ประชาชนในหมู่บ้านร่วมคิด ร่วมทำ โดยมีงบประมาณให้โดยตรงเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่สามารถส่งผลดังต่อไปนี้

1. วิธีการคัดเลือกโครงการ โดยประชาคมทำให้ได้โครงการที่เป็นประโยชน์กับส่วนรวมอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นโครงการที่เดิมไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และภาคท้องถิ่น
2. ความรวดเร็วในการตอบสนองต่อความต้องการอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน
3. การร่วมแรงร่วมใจของประชาชนทุกฝ่ายในหมู่บ้าน โดยไม่คิดค่าแรงในการมาร่วมทำงาน
4. ชาวชนในหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้เกิดการปลูกฝังประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม
5. จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐจากการเป็นผู้กำหนดคู่การเป็นผู้ประสานงาน
6. โครงการที่ผ่านประชาคมถือว่าเป็นประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวม แต่ไม่สามารถที่จะดำเนินการโดยงบประมาณโครงการ SML ได้ จำเป็นต้องได้รับการดูแลจากส่วนราชการหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ความสำเร็จของโครงการที่สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ช่วยส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ชุมชนมีความเข้มแข็ง และชุมชนก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ด้วยข้อดีดังกล่าวของโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน SML จึงกลับมาเป็นโครงการหนึ่งในโครงการเร่งด่วนของรัฐบาลสมัยต่อมา โดยการนำของท่านนายกยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้ดำเนินการในปีแรกของการเป็นรัฐบาล ซึ่งถือเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่ได้มีการจัดสรรงบประมาณให้กับประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน โดยให้ประชาชนมีอิสระในการดำเนินงานระดมความคิด สังเคราะห์ความต้องการตามสภาพปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชน และบริหารจัดการโครงการตามลำดับความสำคัญ เพื่อใช้งบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้โดยตรงตามความต้องการของคนส่วนใหญ่ และตามขนาดของหมู่บ้าน/ชุมชน คือ

1. หมู่บ้านหรือชุมชนที่มีประชากรไม่เกิน 500 คน ได้รับการจัดสรรงบประมาณ 300,000 บาท (สามแสนบาทถ้วน)
2. หมู่บ้านหรือชุมชนที่มีประชากรตั้งแต่ 501 คนขึ้นไป แต่ไม่เกิน 1,000 คน ได้รับการจัดสรรงบประมาณ 400,000 บาท (สี่แสนบาทถ้วน)
3. หมู่บ้านหรือชุมชนที่มีประชากรตั้งแต่ 1,001 คนขึ้นไป ได้รับการจัดสรรงบประมาณ 500,000 บาท (ห้าแสนบาทถ้วน)

กรอบการดำเนินงาน

การดำเนินงานโครงการ SML ในสมัยรัฐบาลนายกรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้กำหนดกรอบการดำเนินงานออกทั้งหมด 10 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การประชุมประชาคม

ขั้นที่ 2 คณะกรรมการ โครงการหมู่บ้านและชุมชน

ขั้นที่ 3 ปัญหา/ความต้องการของหมู่บ้าน/ชุมชน

ขั้นที่ 4 การเบิกจ่ายเงิน และการจัดทำบัญชี

ขั้นที่ 5 การวางแผนโครงการ

ขั้นที่ 6 การจัดซื้อจัดจ้าง

ขั้นที่ 7 การตรวจสอบ และการประเมินผลโครงการ

ขั้นที่ 8 สรุปขั้นตอนการดำเนินโครงการ

ขั้นที่ 9 สรุปโครงสร้างคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านและชุมชน

ขั้นที่ 10 แบบเอกสารประกอบการดำเนินโครงการ

วัตถุประสงค์ในโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน SML

1. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ในการแก้ไขปัญหาของส่วนรวม ร่วมกันที่ทุกส่วน/ทุกฝ่ายในระดับหมู่บ้าน/ชุมชนต่างยอมรับและร่วมมือกันอย่างฉันทานุมัติ
2. เพื่อส่งเสริมการเพิ่มรายได้ การขยายโอกาส และการพัฒนาอาชีพให้ประชาชนในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน
3. เพื่อเสริมสร้างและส่งเสริมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพของประชาชน เพื่อการพลิกฟื้นหมู่บ้าน/ชุมชนให้มีพลังขับเคลื่อนสู่การแก้ปัญหาความยากจน
4. สร้างโอกาสและส่งเสริมภาวะการณเป็นผู้นำให้ประชาชนในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน
5. เพื่อเสริมสร้างและส่งเสริมประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน/ชุมชน

6. ส่งเสริมกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสรรค์ ความคิดและการร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติที่นำไปสู่การสร้างปัจจัยสนับสนุนต่างๆ เพื่อการดำรงชีพ และการมีอาชีพของประชาชนโดยส่วนรวม

7. เพื่อเสริมสร้างและปลูกจิตสำนึกในการบริหารงบประมาณ/ดำเนินการกิจกรรม ร่วมกันที่ยึดหลักการบริหารแบบตรงไปตรงมา โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และความมีอยู่จริง ของเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่ใช้ประกอบในการบริหารงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐบาล

8. เพื่อเตรียมความพร้อมของประชาชนและชุมชนในการรองรับการกระจายอำนาจการ ปกครองสู่ท้องถิ่นที่เต็มรูปแบบในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่าโดยหลักการสำคัญของโครงการ SML ต้องการให้ประชาชนมีความเป็น อิสระในการคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหา ตลอดจนถึงการบริหารจัดการ โครงการแผนงานในชุมชนตนเอง สร้างภาวะความเป็นผู้นำในหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น โดยให้ภาคส่วนราชการมีหน้าที่คอยเป็นที่ปรึกษาให้การสนับสนุนเท่านั้น

บ้านหนองไค้ซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ตั้งในตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัด เชียงใหม่ ที่เป็นหมู่บ้านกลุ่มเป้าหมายพัฒนา โดยมีโอกาสได้รับงบประมาณพัฒนาศักยภาพ หมู่บ้าน/ชุมชน SML ถึง 2 ครั้ง 2 สมัย ครั้งแรกได้รับในสมัยท่านนายกทักษิณ ชินวัตร ดำรง ตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีในวงเงินงบประมาณที่ได้รับครั้งแรกจำนวน 350,000 บาท โดยมีมติที่ จัดทำประชาคมให้นำไปสร้างเป็นโรงน้ำดื่ม SML ทั้งนี้เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ให้เกิดขึ้นแก่ ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ครั้งที่ 2 ในสมัยนายกยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทางหมู่บ้าน/ชุมชนบ้านหนองไค้ได้รับงบประมาณเป็นจำนวน 500,000 บาท ทั้งนี้เนื่องจากจัดอยู่ ในเกณฑ์หมู่บ้าน/ชุมชนที่มีขนาดใหญ่ มีประชากรตั้งแต่ 1,001 คนขึ้นไป ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าร่วมเป็น เป็นคณะทำงานในโครงการ SML ในทั้งหมด 15 คน ผู้วิจัยและคณะทำงานส่วนหนึ่งได้ดำเนินงาน ตามที่ได้รับมอบหมาย พร้อมๆ กับศึกษาเรียนรู้ถึงระบบ ขั้นตอน วิธีการทำงาน จนสิ้นสุดโครงการ ประเมินผล พบว่า สิ่งที่เป็นอุปสรรคปัญหาต่องานโครงการ SML ทำให้ผลงานล่าช้าหรือขาด ประสิทธิภาพเท่าที่ควร พบว่า ความรู้ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน/ ชุมชน เป็นส่วนที่สำคัญที่สุด ชุมชนขาดการระดมความคิดที่หลากหลาย ระดมสรรพกำลังในภาค ส่วนความรู้ความสามารถ ร่วมแก้ปัญหาต่างๆ ในหมู่บ้าน/ชุมชน ดังนั้นข้าพเจ้าจึงเกิดความสนใจที่จะ ศึกษาถึงระดับความรู้ ความสามารถ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตาม โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อวิเคราะห์ถึงความรู้ ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินงาน ขั้นตอน และวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML)

2.2 เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML)

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตาม โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่ที่ 2 บ้านหนองไค้ ตำบลต้นเปา อำเภอ สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

3.2 ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วม และความรู้ ความเข้าใจถึง ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินงานตาม โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) หมู่ที่ 2 บ้านหนองไค้ ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

3.2 ขอบเขตประชากร/กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตาม โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชน หมู่ที่ 2 บ้านหนองไค้ ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนทั้งหมด 672 ครัวเรือน ครัวเรือนละ 1 คน

การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

- ใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ SML จำนวน 30 คน โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ TARO YAMAME (บุญธรรม กิจปรีดา บริสุทธิ์, 2540)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N คือ ขนาดของกลุ่มประชากร
 e คือ ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง ได้
 กำหนดให้ความ คลาดเคลื่อน 0.05

สำหรับการวิจัยนี้มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ดังนั้น ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 ทั้งสิ้น 250 คน

$$n = \frac{672}{1 + 672(0.05)^2}$$

$$n = 250 \text{ คน}$$

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

มุ่งศึกษาเฉพาะเขตพื้นที่ หมู่ที่ 2 บ้านหนองไค้ ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง
 จังหวัดเชียงใหม่

4. คำถามการวิจัย

1. ความรู้ ความเข้าใจของประชาชนในโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน SML มีมาก ปานกลาง หรือน้อย
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน SML ควรอยู่ระดับมาก ปานกลาง หรือน้อย

5. สมมติฐานการวิจัย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน SML จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ที่แตกต่างกันจะส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการ SML

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการร่วมคิด ร่วมเสนอ ร่วมตัดสินใจ บริหารกิจกรรมหรือตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานและติดตามผลโครงการและรับผลประโยชน์จากโครงการ

SML หมายถึง ตัวย่อของโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน โดยรัฐบาลจะจัดสรรเงินงบประมาณตามขนาดของหมู่บ้าน ซึ่งแบ่งตามขนาดตามจำนวนประชากร ดังนี้

S (Small) หมายถึง หมู่บ้านขนาดเล็ก (ประชากรไม่เกิน 500 คน) ได้รับจัดสรร

S1 ไม่เกิน 200 คน ได้รับ 100,000 บาท

S2 ไม่เกิน 350 คน ได้รับ 200,000 บาท

S3 ไม่เกิน 500 คน ได้รับ 300,000 บาท

M (Medium) หมายถึง หมู่บ้านขนาดกลาง (ประชากร 501 – 1,000 คน) ได้รับจัดสรร 400,000 บาท

L (Large) หมายถึง หมู่บ้านขนาดใหญ่ (ประชากรตั้งแต่ 1,001 คนขึ้นไป) ได้รับจัดสรร 500,000 บาท

ร่วมวางแผน หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ร่วมกันวางแผน ร่วมกันให้ข้อมูล พร้อมเสนอความคิดเห็น และร่วมกันผลักดัน เพื่อสนองความต้องการของตนเองและชุมชน

ร่วมปฏิบัติ/ดำเนินการ หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการ/กิจกรรมตามแผนงาน ร่วมเป็นคณะกรรมการในโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ ร่วมไปศึกษาดูงาน พัฒนาตนเองและกลุ่ม ตลอดจนการเสียสละเวลา แรงงาน เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ

ร่วมรับผลประโยชน์ หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในแผนงานด้านต่างๆ จากแผนพัฒนา

ร่วมติดตาม ประเมินผล หมายถึง การที่ประชาชนเข้าร่วมประชุมประเมินผลการปฏิบัติงานในแผนพัฒนา การเสนอความคิดเห็นในการปรับปรุงขั้นตอนการดำเนินงาน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการประเมินความก้าวหน้าของแผนพัฒนา

7. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงความรู้ ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน SML
2. ทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการดำเนินงานโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน SML หมู่ที่ 2 บ้านหนองโค้ง ตำบลคันเปา จังหวัดเชียงใหม่
3. ทำให้ทราบถึงอุปสรรค ปัญหาในการดำเนินงานในโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน SML
4. เพื่อใช้ข้อมูลจากการวิจัยมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการดำเนินงานตามโครงการ ให้เกิดประโยชน์อย่างมีคุณค่าต่อการพัฒนาตนเอง พัฒนาระบบการทำงานที่เป็นงานส่วนรวมในโอกาสต่อไป

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี ของนักการศึกษา และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน โดยการนำเสนอสาระสำคัญตามหัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
2. แนวคิด ทฤษฎีการบริหารแบบมีส่วนร่วม
3. แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน
4. แนวคิด ทฤษฎีการบริหารกองทุนหมู่บ้าน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการพัฒนาชนบท หลักสำคัญหรือหัวใจของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ จะต้องให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบในผลการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น กล่าวคือ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการพัฒนา

ปัจจุบันวิถีชีวิตของประชาชนถูกกระทบจากสิ่งต่างๆมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง ทำให้เกิดสภาพต่างคนต่างอยู่ มุ่งหวังที่จะแก้ไขปัญหาของตนให้อยู่รอดไปในแต่ละวัน ไม่มีความสนใจต่อสังคมรอบข้าง ทำให้มีปัญหามาหลายด้านที่นับว่าจะเพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ตรงกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ เพื่อที่จะได้ให้แนวทางในการพิจารณาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้ทำการศึกษาจึงขอนำแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่ได้ศึกษารวบรวมไว้ ดังนี้

กรรณิกา ชมดี (2524, หน้า 9-10) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง ความร่วมมือ การมีส่วนร่วมในบางสิ่งบางอย่าง รวมถึงความรับผิดชอบด้วย

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 183-185) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (mental and emotional involvement) ของบุคคลในสถานการณ์กลุ่ม (group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการ

(contribution) ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย นอกจากความหมายที่กล่าวถึงแล้วนี้ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ยังได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ในรูปของสมการว่า

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

Participation = cooperation + coordination + responsibility

ความร่วมมือร่วมใจ หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะมาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

การประสานงาน หมายถึง ห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพในการกระทำกิจกรรมหรือการงาน

ความรับผิดชอบ หมายถึง ความรู้สึกผูกพันในการกระทำงานและในการทำให้เชื่อถือไว้วางใจ

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528, หน้า 4) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชนได้ใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างของตน เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน เงินทุน วัสดุ ในกิจกรรมพัฒนานั้น การมีส่วนร่วมจะทำให้ประชาชนหลุดพ้นจากการเป็นผู้รับผลจากการพัฒนาและเป็นผู้กระทำให้เกิดกระบวนการพัฒนา ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นได้ทั้งวิธีการซึ่งนำไปสู่การพัฒนาและเป็นเป้าหมายของการพัฒนาด้วย

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, หน้า 6-7) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกันให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

นักวิชาการต่างประเทศได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

อาร์นสไตน์ (Arnstein, 1969, p. 219) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพนั้นผู้เข้าไปร่วมจะต้องมีอำนาจและการควบคุมอย่างแท้จริง ในอันที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้บังเกิดผลขึ้นมามิใช่เพียงแต่เข้าไปมีส่วนร่วมเฉยๆ

ดูล์ลาห์ (Douglah, 1970, p. 90) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วม (participation) ว่าเป็นคำที่มีความหมายกว้างและใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน นักการศึกษาใช้คำนี้ในการอ้างอิงถึงการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ กิจกรรม หรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา นักรัฐศาสตร์ใช้คำนี้ในความหมายของการเข้าร่วมกับสถาบันทางการเมืองของชุมชน เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง

นักสังคมวิทยาใช้ในความหมายของการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ส่วนกลุ่มอื่นๆ ใช้คำนี้ในความหมายของการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

รีดเดอร์ (Reeder, 1973, p. 72) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเข้าไปร่วมพบปะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและของกลุ่มด้วย

เบอร์คเลย์ (Berkley, 1975, p. 200) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การที่ผู้นำอนุญาตให้ผู้ตาม เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

โคเฮน และ อัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1977, p. 6) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในทัศนะของการพัฒนาชนบทว่า การมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วยการมีส่วนเกี่ยวข้องกับประชาชน 4 ประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไร และทำด้วยวิธีการอย่างไร มีส่วนในการดำเนินโครงการตัดสินใจในการให้ทรัพยากรสนับสนุน โครงการและการร่วมมือกับองค์กรหรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ มีส่วนในการแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากโครงการพัฒนา และ มีส่วนในการประเมินโครงการ

หวัง (Whang, 1981, pp. 91-92) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการเข้าไปดำเนินงานของบุคคลหรือของกลุ่มเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของตน หรือเพื่อให้การสนับสนุนทางด้านกำลังงาน หรือทรัพยากรต่อสถาบัน หรือระบบที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตของพวกเขา

ไวท์ (White, 1982, อ้างถึงใน กรมการพัฒนาชุมชน, 2529, หน้า 11) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติด้วยกัน มิติที่หนึ่ง คือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะไรควรทำ และทำอย่างไร มิติที่สองมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา การลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงานและยังมีอีกมิติหนึ่งที่น่าจะพิจารณาเป็นมิติที่สี่ คือการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

องค์การยูนิเซฟ (UNICEF, 1982 อ้างถึงใน Midgley, 1986, p. 27) ให้ความหมายเชิงปฏิบัติการของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง ความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีอิสระในตนเอง และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยโครงการนั้นจะประสบความสำเร็จเมื่อชุมชนเป็นผู้กำหนดความต้องการ และใช้ประโยชน์จากโครงการนั้นๆอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเมื่อบุคคลภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องได้ถอนตัวออกไปแล้วโครงการนั้นๆ ก็ยังคงดำรงอยู่ต่อไปได้

มิดเกลย์และคนอื่นๆ (Midgley & Others, 1986, p. 25) อ้างถึงข้อตกลงของสภาเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Economic and Social Council States) ปี 1929 ที่ได้อภิปรายเรื่องการมีส่วนร่วม และสรุปว่า การมีส่วนร่วมนั้นต้องการการมีส่วนเกี่ยวข้องตามแบบประชาธิปไตยจากประชาชนอย่างสมัครใจใน 3 ประการคือ เป็นเรื่องที่สนับสนุนต่อการพัฒนา

มีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นผลจากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาคกัน และมีความเชื่อถือในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบายและแผนรวมทั้งการนำโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปสู่การปฏิบัติ

โอกเลย์และมาร์สเดน (Okley & Maisden, 1987, pp. 19-21) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมโดยกว้างว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ การให้ประชาชนเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจและกระบวนการดำเนินงานของโครงการ ตลอดจนการร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ ส่วนความหมายที่ระบุเฉพาะเจาะจง หมายถึง การที่ประชาชนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้ามาร่วมแก้ปัญหาของเขา ให้เขาเป็นผู้มีความริเริ่ม และมุ่งใช้ความพยายาม และความเป็นตัวของตัวเองเข้าดำเนินการและควบคุมทรัพยากร ตลอดจนระเบียบในสถาบันต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ ซึ่งเป็นการแสดงถึงสภาพของการมีส่วนร่วมที่เน้นให้กลุ่มดำเนินการ และมีจุดสำคัญที่จะให้การมีส่วนร่วมนั้นเป็นการปฏิบัติอย่างแข็งขัน มิใช่เป็นไปอย่างเฉยเมยหรือมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีเท่านั้น

กุสตาโว (Gustavo, 1992, p. 4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมนั้นโดยปกติทั่วไปเป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึง การเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนร่วมรับผิดชอบบางสิ่งบางอย่าง แต่ต่อมาความหมายของการมีส่วนร่วมมีความชัดเจนลึกกลงไปมากกว่าเพียงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบเมื่อการมีส่วนร่วมนี้เชื่อมโยงไปสู่กระบวนการในการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบของแต่ละบุคคลหรือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

เดวิสและนิวสตรอม (Devis & Newstrom, 1985, อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2537, หน้า 182) ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมนั้นเกี่ยวข้องกับ การเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย (involvement) การให้หรือเอื้อประโยชน์ (contribution) และการรับผิดชอบ (responsibility)

จากความหมายที่กล่าวถึงข้างต้น พบว่านักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการมีส่วนร่วม ส่วนองค์ประกอบอื่นๆ คือ การมีส่วนร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผลมีความสำคัญรองลงมา ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กิจกรรมใดๆ ที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการร่วมตัดสินใจ ดำเนินการ ร่วมประเมินผล และรวมถึงร่วมรับผลที่เกิดจากการดำเนินการนั้นๆ

รูปแบบการมีส่วนร่วม

องค์การอนามัยโลก (WHO, 1978, อ้างถึงใน วิทยา ทิพย์ทอง, 2545, หน้า 18) ได้เสนอรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผล และตัดสินใจด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการและการบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน

ขั้นตอนที่ 3 การใช้ประโยชน์ ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นการเพิ่มการพึ่งตนเองและควบคุมทางสังคม

ขั้นตอนที่ 4 การได้รับประโยชน์ ประชาชนต้องได้รับประโยชน์ในชุมชนเท่าเทียมกัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว ประโยชน์ต่อสังคมหรือในรูปของวัตถุก็ได้

กรรณิกา ชมดี (2524, หน้า 13) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมประชุม การมีส่วนร่วมในการออกเงิน การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วมสัมภพณ์ การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค

การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้ริเริ่มโครงการ การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน และการมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 188) ได้กล่าวว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมนั้นจำแนกได้เป็น 2 รูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ 1 การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (direct participation) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน (representative organization)

รูปแบบที่ 2 การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยอ้อม (indirect participation)

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, หน้า 9) ได้กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

รูปแบบที่ 1 มีส่วนร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นของชุมชนและการศึกษาของชุมชน

รูปแบบที่ 2 ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

รูปแบบที่ 3 ร่วมวางแผนนโยบาย แผน โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัด แก้ปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน

รูปแบบที่ 4 ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

รูปแบบที่ 5 ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงาน พัฒนาให้มีประสิทธิภาพ

รูปแบบที่ 6 ร่วมลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และหน่วยงาน

รูปแบบที่ 7 ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

รูปแบบที่ 8 ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไป

ซาพิน (Chapin, 1976, อ้างถึงใน อนุภรณ์ สุวรรณศศิธร, 2529 หน้า 24) ได้ศึกษา รูปแบบของการมีส่วนร่วม และได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบคือ การมีส่วนร่วม ประชุม (attendance at meeting) การมีส่วนร่วมออกเงิน (financial contribution) การมีส่วนร่วม เป็นกรรมการ (membership on committees) และการมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (position of leadership)

อัฟฮอฟฟ์ (Uphoff, 1977, อ้างถึงใน วันเพ็ญ วอกลาง, 2534 หน้า 15) ได้กำหนดรูปแบบ ของการมีส่วนร่วมไว้ 4 รูปแบบคือ

รูปแบบที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซึ่งอาจจะเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในส่วน กิจกรรมและในการดำเนินกิจกรรม

รูปแบบที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

รูปแบบที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ซึ่งอาจจะเป็นวัตถุประสงค์

รูปแบบที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ลักษณะการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมแตกต่างกันไป ดังนี้ ฮังทิงตันและเนลสัน (Huntington and Nelson, 1975, pp. 12-15) ได้กล่าวถึงลักษณะการ มีส่วนร่วมไว้ 3 ลักษณะคือ

ลักษณะที่ 1 การมีส่วนร่วมโดยดูที่กิจกรรม เช่น การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง

ลักษณะที่ 2 การมีส่วนร่วมโดยพิจารณาจากระดับการบริหาร 3 ระดับคือ ระดับแนวราบ ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมโดยไม่จริงจัง ระดับแนวตั้ง เป็นการมีส่วนร่วมกับผู้ที่มีอำนาจมากกว่า ผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการบริหารงานที่เกี่ยวข้องทั้งแนวตั้งและแนวนอน

ลักษณะที่ 3 การมีส่วนร่วมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเข้าไปมีอำนาจและควบคุม

แอนโทนี (Anthony, 1978, pp. 3-5) ได้ระบุถึงลักษณะสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม 3 ประการดังนี้

ลักษณะที่ 1 ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนในการตัดสินใจ (subordinate involvement) โดยผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของตน และตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล และคำนึงถึงประโยชน์ขององค์กรเป็นหลัก

ลักษณะที่ 2 สิ่งที่ตัดสินใจต้องเป็นเรื่องสำคัญ (involvement in important decisions or issues) การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ โดยความสำคัญดังกล่าวเป็นความสำคัญของทั้งองค์กรและผู้ใต้บังคับบัญชา การที่ผู้บริหารเลือกเฉพาะเรื่องที่ไม่สำคัญหรือไม่เกี่ยวข้องมาให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วม ไม่ใช่ลักษณะที่ถูกต้องของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ลักษณะที่ 3 มีการแบ่งอำนาจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา (shared authority) ตามหลักการแล้วการแบ่งอำนาจการตัดสินใจของผู้บริหารให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ได้ทำให้อำนาจของผู้บริหารลดลง แต่การแบ่งอำนาจการตัดสินใจไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชา กลับทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชา เข้ามาร่วมรับผิดชอบงานมากขึ้น ถ้าผู้บริหารกลัวการเสียอำนาจส่วนนี้และไม่ยอมแบ่งอำนาจการตัดสินใจไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชาการบริหารแบบมีส่วนร่วมก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้

เจมส์ คีดี ปิ่นทอง และ อคิน รพีพัฒน์ (2527, หน้า 61) ได้ศึกษาขั้นตอนการมีส่วนร่วมจากประสบการณ์ภาคสนามในประเทศไทยซึ่งสรุปไว้คล้ายคลึงกันว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติตามแผน และการมีส่วนร่วมการกำกับติดตามประเมินผล

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2534, หน้า 12) กล่าวถึงหลักการมีส่วนร่วมว่า หลักความร่วมมือของประชาชนที่สำคัญยิ่ง คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างจริงจัง ทั้งนี้ด้วยการเปิดโอกาสให้มีการศึกษา (education) การร่วมพิจารณา (consensus) และการตกลงใจร่วมกัน (consent) ในการแก้ปัญหาหรือการวางโครงการต่างๆ การที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมก็เพื่อเป็นการให้ประชาชนได้มีสิทธิ์ และความเสมอภาคในอันที่จะรับผิดชอบในสังคม ประชาชนจะมีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบ

อาร์นสไตน์ (Arnstein, 1969, อ้างถึงใน อรุณ รัชธรรม, 2536, หน้า 270-271) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเข้าไปมีอำนาจและควบคุมไว้ 8 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 กุศโลบาย (manipulation) เป็นการเข้ามาเพียงเพื่อประชาสัมพันธ์ตนเองไม่ให้มุ่งหวังการมีส่วนร่วม

กลุ่มที่ 2 การรักษา (therapy) เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันและมีพฤติกรรมตามที่ผู้นำต้องการเท่านั้น

กลุ่มที่ 3 การบอกกล่าว (informing) เป็นการที่ผู้นำให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อย

กลุ่มที่ 4 การให้คำปรึกษา (consultation) เป็นการที่ผู้นำให้ผู้ตามคอยพิจารณาถึงข้อคิดเห็นต่างๆ แต่ไม่ได้บังคับให้ผู้ตามต้องทำตามการมีส่วนร่วมของผู้ตาม

กลุ่มที่ 5 การปลอบโยน (placation) มีลักษณะเหมือนกับการเห็นอกเห็นใจคล้อยตาม แต่ในใจไม่ได้มีการยอมรับที่จะปฏิบัติตามเลย

กลุ่มที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (partnership) หมายถึง ลักษณะการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันตัดสินใจมากขึ้น

กลุ่มที่ 7 การมอบอำนาจ (delegated power) เป็นการที่ผู้นำมอบอำนาจให้ผู้ตามได้ปฏิบัติแทน ซึ่งเป็นการเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมของผู้ตามมากขึ้น

กลุ่มที่ 8 อำนาจและการควบคุม (power and control) เป็นการที่ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมและกำหนดบทบาทอย่างแท้จริง

แสวง รัตนมงคลมาศ (2538, หน้า 34) ได้สรุปกระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆของกิจกรรมของส่วนรวม ซึ่งมี 2 ด้าน คือ

ด้านที่ 1 ด้านคิดหรือกำหนดนโยบาย ซึ่งมี 3 ระดับ ได้แก่ การมีส่วนร่วมเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร ข้อคิดเห็น การตัดสินใจ และเป็นผู้กำหนดนโยบาย

ด้านที่ 2 ด้านปฏิบัติหรือด้านการดำเนินการตามนโยบายแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ การร่วมกำหนดเป้าหมาย การร่วมดำเนินการในกระบวนการจัดการ และการร่วมหนุนช่วยทรัพยากรการบริหาร

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540, หน้า 28-29) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 11 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 จำแนกตามกิจกรรมในการมีส่วนร่วม

มิติที่ 2 จำแนกตามประเภทของกิจกรรมหรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

มิติที่ 3 จำแนกตามระดับความสมัครใจในการเข้าร่วม

มิติที่ 4 จำแนกตามวิธีของการมีส่วนร่วม

มิติที่ 5 จำแนกตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม

มิติที่ 6 จำแนกตามระดับความถี่ของการมีส่วนร่วม

มิติที่ 7 จำแนกตามประสิทธิผลของการมีส่วนร่วม

มิติที่ 8 จำแนกตามพิสัยของกิจกรรม

มิติที่ 9 จำแนกตามระดับขององค์กร

มิติที่ 10 จำแนกตามประเภทของผู้มีส่วนร่วม

มิติที่ 11 จำแนกตามลักษณะของการวางแผน

อาร์นสไตน์ (Arnstein, 1966, อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540, หน้า 22-23) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นบันไดการมีส่วนร่วม (participation ladder) 8 ขั้นคือ

บันไดขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 รวมเรียกว่าเป็นขั้นที่มีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม หมายถึง ประชาชนยังไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง

บันไดขั้นที่ 3-5 รวมเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมระดับพิธีการหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน บางเรื่องเท่านั้นเพราะบางส่วนผู้มีอำนาจเต็มส่งมอบเอาไว้

บันไดขั้นที่ 6-8 รวมเรียกว่าการมีส่วนร่วมระดับอำนาจของประชาชน ซึ่งเป็นระดับที่ ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมาก โดยพัฒนาจากขั้นที่ 6,7 จนถึงขั้นที่ 8 เป็นขั้นที่ควบคุมโดยประชาชน เป็นการใช้อำนาจตัดสินใจของประชาชนโดยผ่านตัวแทนหรือประชาชนเป็นผู้ใช้ ดังแผนภูมิที่ 2.2

8	ขั้นควบคุมประชาชน (citizen control)	การมีส่วนร่วมระดับอำนาจของประชาชน (degree of citizen power)
7	ขั้นใช้อำนาจผ่านตัวแทน (delegated Power)	
6	ขั้นเป็นหุ้นส่วน (partnership)	
5	ขั้นปลอบใจ (placation)	การมีส่วนร่วมระดับพิธีกรรมหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (degree of tokenism or partial
4	ขั้นปรึกษา (consultation)	

3	ขั้นรับฟังข่าวสาร (informing)	participation)
2	ขั้นบำบัดรักษา (therapy)	การมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม (pseudo-participation or non-participation)
1	ขั้นถูกจัดกระทำ (manipulation)	

แผนภูมิที่ 2 บันไดของลักษณะการมีส่วนร่วม 8 ขั้น ที่มา : Arnstein, 1969, 216

จากแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความเห็นว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ นั้น มีกิจกรรมที่ครอบคลุมในวงจรควบคุมคุณภาพ (quality control circle) ของ Demming ได้แก่ การวางแผน เช่น การร่วมกำหนดนโยบาย วางแผนกิจกรรม การประชาสัมพันธ์ การปฏิบัติ เช่น การเข้าไปมีอำนาจควบคุม การตัดสินใจ การลงทุน การตรวจสอบ เช่น การร่วมกันค้นหาปัญหา การติดตามประเมินผล การปรับปรุงแก้ไข เช่น การร่วมรับผิดชอบผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม การตกลงใจหาวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งตามวงจรควบคุมคุณภาพนั้นขึ้นอยู่กับระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมเทียม การมีส่วนร่วมบางส่วน และการมีส่วนร่วมแท้จริง นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับวิธีการมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมโดยตรงและการมีส่วนร่วมโดยอ้อมอีกด้วย

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ดิน ปรัชญพฤทธิ (2539) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามนี้ ได้รับความสนใจจากนักวิชาการส่วนใหญ่ไม่น้อยมาก เนื่องจากนักวิชาการคิดว่า หากองค์กรมีภาวะผู้นำที่ดี ก็พลอยมีผู้ตามที่ดีไปด้วย เป็นการมองค่อนข้างแคบ เพราะนอกจากจะมองปรากฏการณ์เพียงด้านเดียว การที่นักวิชาการให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามน้อยนั้น พอสรุปสาเหตุดังนี้

1. นักวิชาการบางคนอาจไม่แน่ใจว่าองค์กรมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่จะต้องให้ผู้ตามเข้าร่วมในการตัดสินใจ

2. ผู้คนยังไม่แน่ใจว่าวัตถุประสงค์ของการยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมคืออะไรกันแน่
3. หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามควรเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด และลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามอย่างไร

โกวิท พวงงาม (2542, หน้า 179) กล่าวถึง ทฤษฎีการมีส่วนร่วมพอสรุปได้ ดังนี้

1. โครงการที่จัดทำขึ้นจะต้องแสดงให้เห็นกลุ่มเป้าหมายสนใจว่าจะสนองความต้องการของบุคคลอย่างแท้จริง
2. กลุ่มเป้าหมายนั้นต้องได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาต่างๆ ให้มากที่สุด
3. การตัดสินใจต้องมาจากกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ และไม่ขัดแย้งต่อความเชื่อต่างๆ ในชุมชนนั้น

โคเฮน และนอร์แมน (John M. Cohen & Norman T. Uphoff, 1977) กล่าวถึง การมีส่วนร่วม โดยทั่วไปในขั้นตอนการวางแผนและการตัดสินใจไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจและวางแผนได้เพียงอย่างเดียว ยังใช้การวางแผนและตัดสินใจควบคู่ไปกับขั้นตอนการปฏิบัติการด้วย การวางแผนและตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของการรับผลประโยชน์และการตรวจสอบประเมินผลในกิจการพัฒนาด้วย จะเห็นว่าการวางแผนและตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการปฏิบัติและเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และการตรวจสอบประเมินผลด้วย นอกจากนี้ก็จะมีผลสะท้อนกลับจากการตรวจสอบและประเมินผล และการปฏิบัติกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม 2 ลักษณะ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ เช่น การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผนการตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมถึงการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยที่โครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกันกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

สรุปการมีส่วนร่วม (Participation) จึงเป็นกระบวนการที่คน ครอบครัว หรือองค์กรในชุมชน เข้ามามีส่วนในการคิด การตัดสินใจ การวางแผนดำเนินการพัฒนาครอบครัวและชุมชนของตนเอง โดยหลักการที่แท้จริงของการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในลักษณะของความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินตรวจสอบ และร่วมรับผิดชอบถึงผลประโยชน์และโทษที่เกิดขึ้น ลักษณะของการมีส่วนร่วมมี 4 ด้าน คือ

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ หมายถึง การร่วมคิด ค้นหา และตัดสินใจ หรือการกำหนดรายละเอียดของสิ่งที่จะดำเนินการ
2. ด้านการร่วมปฏิบัติการในกิจกรรมโครงการ หมายถึง การที่มีส่วนเข้ามาร่วมดำเนินโครงการ ร่วมแรง ร่วมสมทบค่าใช้จ่าย การให้ข้อมูลที่จำเป็นตลอดจนการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการร่วมในการบริหารงานหรือประสานงาน
3. ด้านการรับผลประโยชน์ หมายถึง การได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา เช่น มีรายได้เพิ่มขึ้น มีการกระจายโอกาสทางการพัฒนา การรับความรู้แนวคิด และการช่วยเหลือด้านต่างๆ มากขึ้น เป็นต้น
4. ด้านการตรวจสอบและประเมินผล หมายถึง การที่ประชาชนเข้าร่วมเพื่อการประเมินผลการดำเนินโครงการ โดยอาจดำเนินการผ่านกระบวนการทางการเมืองหรือสื่อสารมวลชนต่าง

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการที่กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้หลายท่าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กัญญา สาทร (2526, หน้า 315) ได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมว่า แนวคิดใหม่ในการจัดการศึกษาคือการให้ชุมชนและทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่งของสังคม โรงเรียนจึงควรเป็นโรงเรียนของชุมชนที่มีการจัดการเรียนการสอนโดยการเรียนรู้เห็นและความร่วมมือของประชาชนและชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงมีความสำคัญ เนื่องจากทำให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับการดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือ ความมั่นใจ และความนิยมให้เกิดขึ้นในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน ได้เข้ามาช่วยเหลือ เกื้อกูลกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ทั้งด้านการเงิน วัสดุ แรงงานและกำลังใจ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา และถือเป็นหน้าที่ของประชาชนและชุมชนที่จะต้องให้ความสนใจและมีส่วนร่วมดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียน

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2545, หน้า 9) กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ 5 ประการดังนี้

ประการที่ 1 การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดการระดมความคิดและอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความคิดเห็นที่หลากหลาย ทำให้การปฏิบัติมีความเป็นไปได้มากกว่าการคิดเพียงคนเดียว

ประการที่ 2 การมีส่วนร่วมในการบริหารมีผลในทางจิตวิทยา คือ ทำให้เกิดการต่อต้านน้อยลง ในขณะที่เดียวกันก็จะเกิดการยอมรับมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นวิธีการที่ผู้บริหารสามารถใช้ทดสอบว่า สิ่งที่คุณเองรู้ตรงกับสิ่งที่ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาหรือไม่

ประการที่ 3 เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารที่ดีกว่า สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ประการที่ 4 เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานหรือผู้เกี่ยวข้องมีโอกาสได้ใช้ความสามารถและทักษะในการทำงานร่วมกัน เกิดความมีน้ำใจ (team spirit) และความจงรักภักดีต่อหน่วยงานมากขึ้น

ประการที่ 5 การมีส่วนร่วมจะทำให้ผลการปฏิบัติงานดีขึ้น การตัดสินใจมีคุณภาพมากขึ้นและส่งเสริมให้มีการปรับปรุงงานมีความเป็นไปได้สูง ตลอดจนผู้ร่วมงานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น

ปราชญา กล้าผจญ (2545, หน้า 1) กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นการบริหารงาน ที่ทำให้บรรลุเป้าหมายอย่างงดงาม กล่าวคือ เป็นการบริหารที่สร้างความพึงพอใจสูงสุดให้กับประชาชนและผู้บังคับบัญชาไปพร้อมๆกับการสร้างหลักธรรมาภิบาล (good governance) และการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยในการทำงาน จะเห็นได้ว่าการบริหารในยุครัฐบาลนายกรัฐมนตรี พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้ใช้กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมสูงมากในรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เพื่อการบริหารหรือการแก้ไขปัญหาต่างๆมากมายไม่ว่าจะเป็น ประชุมเชิงปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจน ประชุมเชิงปฏิบัติการแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติด ประชุมเชิงปฏิบัติการในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ หรือการปฏิรูประบบราชการ ฯลฯ การประชุมเชิงปฏิบัติการแต่ละเรื่องนั้นทำหลายครั้ง ซึ่งนับว่าเป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในรัฐบาลชุดใดเลย และรวมไปถึงการให้อำนาจปฏิบัติในลักษณะการให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ช่วยนายกรัฐมนตรีประจำจังหวัด หรือการดำเนินงานโครงการจังหวัดบูรณาการเพื่อการพัฒนา โดยปรับเปลี่ยนบทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัดให้เป็นผู้บริหารสูงสุดของจังหวัด (Chief Executive Officer : CEO) ที่สามารถบังคับบัญชาสั่งการหัวหน้าส่วนราชการต่างๆภายในจังหวัดได้อย่างเบ็ดเสร็จโดยตรง เพื่อให้การดำเนินงานภายในจังหวัดเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ตรงตามนโยบายของผู้บริหารสูงสุด และสามารถตอบสนองความต้องการ และข้อเท็จจริงของแต่ละจังหวัดได้โดยตรง นับว่าเป็นมิติใหม่ของการบริหารในยุคนี้

จะเห็นว่าการมีส่วนร่วมตามความคิดเห็นของนักวิชาการไทย ผู้บริหารระดับสูงของประเทศ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม

จากหลายฝ่าย ทั้งในเรื่องการจัดการศึกษา การบริหารจัดการ การระดมทรัพยากร ในระดับต่างๆ ของประเทศที่มีความหลากหลาย กว้างขวาง หลายแง่มุม อันจะทำให้การจัดการศึกษาตามแนวทางใหม่ ไม่โดดเดี่ยวแต่เฉพาะผู้รับผิดชอบเท่านั้น แต่จะเปลี่ยนแนวทางเป็นการรับผิดชอบร่วมกันแทน โดยบูรณาการเอาเป้าหมายของหน่วยงาน และความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตย

แอนโทนี (Anthony, 1978, pp. 27-29) ได้สรุปประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ 8 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 ก่อให้เกิดความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น โดยปกติแล้วบุคคลย่อมมีธรรมชาติที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง เพราะการเปลี่ยนแปลงทำให้ต้องปรับตัวจากสภาพที่เคยชิน แต่การบริหารแบบมีส่วนร่วมทำให้ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมตัดสินใจและร่วมดำเนินการในเรื่องต่างๆ ดังนั้นเมื่อหน่วยงานมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง บุคลากรในหน่วยงานก็สามารถรับการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ดีกว่าหน่วยงานที่ไม่ได้บริหารงานในลักษณะนี้

ประการที่ 2 ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับพนักงานและผู้บริหารกับสภาพแรงงานราบรื่นขึ้น เนื่องจากการบริหารแบบมีส่วนร่วมทำให้กลุ่มต่างๆ กล้าเปิดเผยความไม่พอใจต่างๆ ออกมาทำให้ความไม่พอใจเหล่านั้นได้เข้าสู่กระบวนการแก้ปัญหา ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในหน่วยงาน และลดความสูญเสียต่างๆ อันเนื่องมาจากการขาดงาน การนัดหยุดงานหรือการทำงานไม่เต็มประสิทธิภาพ

ประการที่ 3 ทำให้พนักงานมีความผูกพันต่อหน่วยงานมากขึ้น การบริหารแบบมีส่วนร่วมทำให้พนักงานได้มีส่วนร่วมตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ของหน่วยงานทำให้พนักงานเกิดความนับถือตนเองและรู้ว่าตนเองมีคุณค่าต่อหน่วยงาน ผลงานต่างๆ ของหน่วยงานมาจากความร่วมมือของทุกคนในหน่วยงานส่งผลให้เกิดความรักความผูกพันต่อหน่วยงาน

ประการที่ 4 ทำให้มีความไว้วางใจต่อฝ่ายบริหารมากขึ้น เมื่อพนักงานได้มีส่วนร่วมตัดสินใจกับฝ่ายบริหาร พนักงานจะเข้าใจถึงเหตุผลและความจำเป็นของฝ่ายบริหารได้ดีขึ้น และการบริหารลักษณะนี้ก็ช่วยให้ต่างฝ่ายต่างมีความเคารพซึ่งกันและกัน ดังนั้นเมื่อมีปัญหาใดๆ เกิดขึ้น ต่างฝ่ายก็จะมีความรู้สึกไว้วางใจกันมากขึ้น การแก้ปัญหาก็สามารถดำเนินไปได้โดยตรงไปตรงมา

ประการที่ 5 ทำให้การบริหารพนักงานง่ายขึ้น เนื่องจากการบริหารแบบมีส่วนร่วมทำให้พนักงานยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น มีความผูกพันต่อหน่วยงาน และมีความไว้วางใจต่อฝ่ายบริหารมากขึ้น ส่งผลให้สามารถลดจำนวนฝ่ายบริหารลงได้ เนื่องจากไม่ต้องมีการควบคุม

อย่างใกล้ชิดและการได้มีส่วนร่วมก็ช่วยให้เขามีความรับผิดชอบมากขึ้น รวมทั้งช่วยให้ยอมรับในอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารได้มากขึ้น

ประการที่ 6 ทำให้การตัดสินใจทางการบริหารมีคุณภาพดีขึ้น เนื่องจากมีหลายคนช่วยกันคิดในเรื่องเดียวกันทำให้คิดได้รอบคอบยิ่งขึ้น และการที่มีฝ่ายพนักงานมาช่วยตัดสินใจทำให้ได้ข้อมูลมากขึ้น

ประการที่ 7 ทำให้การติดต่อสื่อสารจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนดีขึ้น โดยปกติในหน่วยงานทั่วไปมักสื่อสารจากบนลงล่างมากกว่าจากล่างขึ้นบน การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นช่องทางให้เกิดการสื่อสารจากล่างขึ้นบนได้ดีขึ้น

ประการที่ 8 ทำให้ทีมงานมีประสิทธิภาพดีขึ้น การบริหารแบบมีส่วนร่วมทำให้พนักงานเข้าใจเป้าหมายได้ตรงกันและมีทิศทางการทำงานไปในทางเดียวกัน ทำให้ลดความขัดแย้งในการปฏิบัติงานส่งผลให้ทีมงานมีประสิทธิภาพดีขึ้น

มีนักวิชาการ 3 ท่าน ได้แก่ เดวิส (Davis, Keith, 1981, p. 160) กอร์ดอน (Gordon, Judith R., 1987, p. 627) และสแวนส์เบิร์ก (Swansberg, 1996, p. 339) ได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญหรือประโยชน์ของการมีส่วนร่วมที่คล้ายคลึงกัน แตกต่างกัน และนอกเหนือออกไปดังนี้ ส่วนที่คล้ายคลึงกันของนักวิชาการทั้ง 3 ท่าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมทำให้เกิดการยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความไว้วางใจกันสูง เกิดเจตคติที่ดีต่อการทำงาน และ มีความพึงพอใจต่องาน เกิดความร่วมมือร่วมใจเป็นทีมงานคุณภาพ มีความสมัครสมานสามัคคีกัน นอกจากนี้ยังช่วยลดอัตราการขาดงาน เปลี่ยนงาน และการทำงานนอกเวลาลดลง

เดวิสและกอร์ดอนมีความเห็นที่คล้ายคลึงกันว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการลดต้นทุนการผลิต ช่วยเพิ่มผลผลิตหรือผลงานให้มีคุณภาพสูงขึ้น เนื่องจากผู้ร่วมงานมีแรงจูงใจในการทำงาน มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีการติดต่อสื่อสารที่อยู่บนพื้นฐานความเข้าใจกัน ทำให้เกิดความผูกพันต่อองค์กร

เดวิสและสแวนส์เบิร์กก็มีความเห็นที่ตรงกันว่า การมีส่วนร่วมทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีการยอมรับการเปลี่ยนแปลง ได้ความคิดใหม่ๆ ที่จะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนางานมากขึ้น

นอกจากนั้นสแวนส์เบิร์กยังมีความเห็นที่แตกต่างว่า การมีส่วนร่วมยังช่วยลดการร้องเรียนและข้อข้องใจต่างๆ ลงได้ และกอร์ดอนยังมีความเห็นที่เพิ่มเติมอีกว่าการมีส่วนร่วมทำให้ทุกคนเข้าใจกฎระเบียบ วัตถุประสงค์ เป้าหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น มีอิสระในการปฏิบัติงาน สามารถค้นพบความสามารถพิเศษของตน และแสดงให้เห็นภาวะผู้นำของผู้บริหารได้อย่างชัดเจน

จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้นสรุปว่า การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดประโยชน์

3 ส่วน คือประโยชน์ที่เกิดกับหน่วยงาน ประโยชน์ที่เกิดกับฝ่ายบริหาร และประโยชน์แก่พนักงาน

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม (participative management) มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สต็อกคิล (Stogdill, 1974, p. 7) ให้คำจำกัดความของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าเป็น การที่ผู้นำสนับสนุนและกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าร่วมประชุมอภิปราย แก้ปัญหา และร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

แอนโทนี (Anthony, 1978, p. 3) ให้ความหมายของ การบริหารแบบมีส่วนร่วม ไว้ อย่างชัดเจนว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนในกระบวนการตัดสินใจ โดยเน้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ใช้ความเชี่ยวชาญ และความคิดสร้างสรรค์มาช่วยแก้ปัญหาทางการบริหาร โดยผู้บริหารยอมแบ่งอำนาจการตัดสินใจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา ที่สำคัญคือต้องพยายามให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีส่วนร่วมตัดสินใจอย่างแท้จริงในเรื่องที่สำคัญขององค์กร ไม่ใช่เพียงการรับรู้และสัมผัสปัญหาเพียงผิวเผิน

เดวิส และนิวสตรอม (Davis & Newstrom, 1985, p. 27) ได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่ามีประเด็นสำคัญ 3 ประการคือ การเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมช่วย และการมีส่วนร่วมรับผิดชอบ

โรบบินส์ (Robbins, 1990, p. 25) ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าเป็น การที่ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจกับผู้บริหาร

ธงชัย สันติวงษ์ (2539, หน้า 4) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการบริหารที่ผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการ ได้เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านต่างๆ เช่น การให้มีส่วนร่วมในการวางแผน ช่วยเสนอแนะข้อคิดเห็น เพื่อประกอบการตัดสินใจของนักบริหาร ตลอดจนการให้โอกาสและมีอิสระกับกลุ่มที่จะตัดสินใจทำงานเองภายใต้เป้าหมายและนโยบายให้อย่างกว้างๆ

เกศแก้ว วิมนมาลา (2539, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง รูปแบบบริหารแบบหนึ่งที่สมาชิกในองค์กรและผู้บริหารในระดับสถาบันการศึกษามีโอกาสร่วมคิด ตัดสินใจ และกำหนดนโยบายและกิจกรรมการบริหารองค์กรร่วมกัน

สมยศ นาวิการ (2545, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่า คือ กระบวนการของการให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ เน้นการม

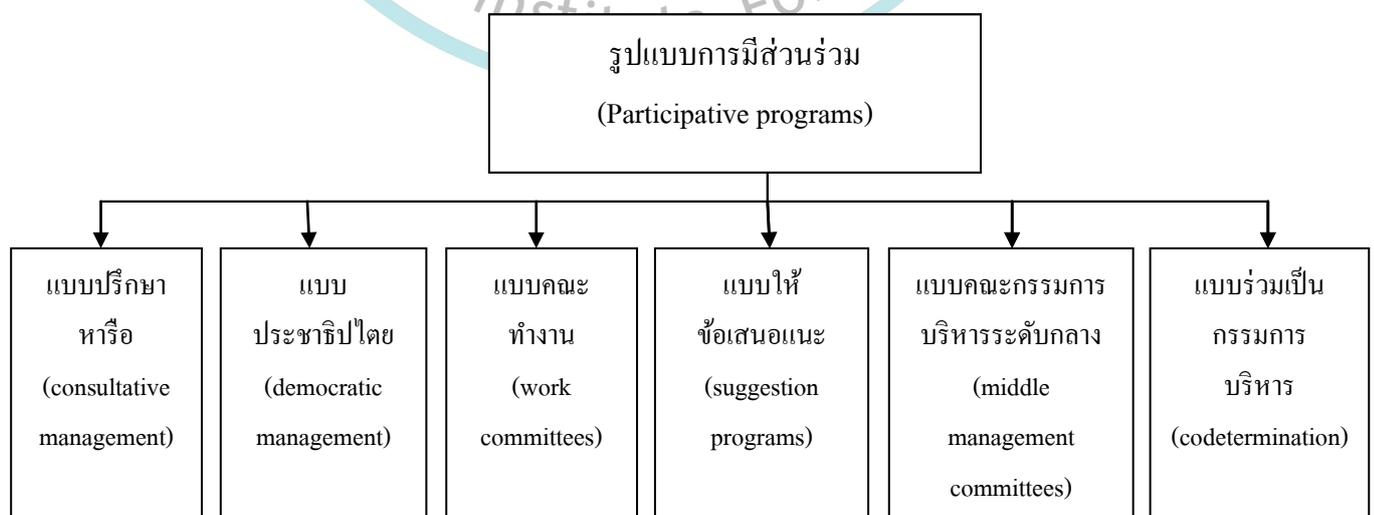
ส่วนเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ปัญหาของการบริหารที่สำคัญ อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่ที่ถือว่าผู้บริหารแบ่งอำนาจหน้าที่ของพวกเขาให้เข้ากับผู้อยู่ได้บังคับบัญชา และต้องการให้ผู้อยู่ได้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์กร ไม่ใช่เพียงสัมผัสปัญหาหรือแสดงความห่วงใย

จากรุงศ์ พลเดช (2546, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่า คือ กระบวนการบริหารให้คนในองค์กร หรือทีมงานมีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญในการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดจากการบริหารงาน

จากความหมายที่กล่าวถึงข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ได้บังคับบัญชาได้เข้ามามีส่วนในการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญต่อการบริหารหน่วยงาน แม้การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการบริหารแบบมีส่วนร่วม แต่สิ่งสำคัญที่จะทำให้การบริหารลักษณะนี้ประสบความสำเร็จได้ก็คือ การสร้างความรู้สึกร่วมกันและร่วมรับผิดชอบต่อสิ่งที่ได้ร่วมกันตัดสินใจ ซึ่งความรู้สึกร่วมกันนี้จะนำไปให้สมาชิกทุกคนร่วมมือกันดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จต่อไป

รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม

คีท (Keith, 1981, pp. 162–167) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมออกเป็น 6 รูปแบบ ดังแผนภูมิที่ 2.1

แผนภูมิที่ 1 ประเภทของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม 6 รูปแบบ

ที่มา: Davis Keith, 1981, p. 163

รูปแบบการมีส่วนร่วมของ คีท ทั้ง 6 แบบ สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การบริหารแบบปรึกษาหารือ (consultative management) เป็นการบริหารที่ฝ่ายบริหารปรึกษาหารือที่จะตัดสินใจ โดยฝ่ายบริหารจะกระตุ้นให้ผู้ได้บังคับบัญชาคิดในประเด็นที่ตนเองต้องการปรึกษา แต่โดยทั่วไปมักกระตุ้นให้คิดในแง่มุมมองที่สนับสนุนความคิดของตนเอง หลังจากนั้นจึงตัดสินใจ การบริหารแบบนี้ผู้บริหารมักจะไม่นำทุกเรื่องมาปรึกษาหารือกับลูกน้อง แต่จะสร้างบรรยากาศให้เป็นบรรยากาศของการปรึกษาหารือ ซึ่งสิ่งที่จำเป็นสำหรับการบริหารลักษณะนี้คือ การที่ฝ่ายบริหารควรยอมรับความคิดเห็นของผู้ได้บังคับบัญชาอย่างแท้จริง และผู้ได้บังคับบัญชา จะได้เห็นว่าคุณคิดของพวกเขาเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์

รูปแบบที่ 2 การบริหารแบบประชาธิปไตย (democratic management) เป็นการบริหารที่ใช้ความคิดจากกลุ่มให้เป็นประโยชน์ โดยให้ทุกคนในกลุ่มมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น แต่ละคนมีเสียงหนึ่งเสียงเท่านั้น (one man-one vote) การตัดสินใจมาจากมติของกลุ่มโดยสมาชิกทุกคนมีอิสระที่จะแสดงความคิดเห็นและโน้มน้าวคนอื่น ๆ อย่างไรก็ตามผู้บริหารแบบประชาธิปไตยอาจใช้สิทธิ์ที่จะไม่ปฏิบัติตามความเห็นของกลุ่มได้กรณีที่ความเห็นนั้นไม่สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน

รูปแบบที่ 3 การบริหารแบบคณะกรรมการ (work committees) เป็นการบริหารที่นำมาใช้แก้ปัญหาและพัฒนางาน เช่น บริษัทต้องการเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น ต้องการลดค่าใช้จ่ายในการผลิตลง ต้องการลดอุบัติเหตุในการปฏิบัติงานลง เป็นต้น ปัญหาและความต้องการเหล่านี้สามารถใช้การบริหารแบบคณะกรรมการเข้ามาปรับปรุงแก้ไขได้ โดยการตั้งคณะกรรมการให้มีหน้าที่ศึกษาหาวิธีการในการแก้ไขปรับปรุง โดยปกติคณะกรรมการจะประกอบด้วยฝ่ายบริหารและพนักงานแต่ก็อาจเป็นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้ โดยคณะกรรมการอาจเป็นคณะกรรมการกลุ่มเล็กๆ หรือคณะกรรมการคณะใหญ่ที่ให้พนักงานทุกคนร่วมเป็นคณะกรรมการก็ได้ ทั้งนี้แล้วแต่เรื่องที่ต้องการแก้ไขปรับปรุง ตัวอย่างของคณะกรรมการได้แก่ คณะกรรมการเพื่อปรับปรุงการทำงาน คณะกรรมการควบคุมคุณภาพ คณะกรรมการเพื่อความปลอดภัย เป็นต้น

รูปแบบที่ 4 การบริหารแบบให้ข้อเสนอแนะ (suggestion programs) เป็นการบริหารที่มุ่งใช้ความเห็นของแต่ละบุคคลให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางาน โดยคนงานเขียนข้อเสนอแนะลงในแบบฟอร์มและส่งให้ฝ่ายบริหาร เช่นส่งไว้ที่กล่องรับข้อเสนอแนะ วิธีการนี้

หน่วยงานจะได้ความคิดและวิธีการต่างๆ ที่สามารถนำมาแก้ปัญหาและพัฒนางานของหน่วยงานได้ โดยผู้เป็นเจ้าของความคิดจะได้รับรางวัลตอบแทน

เดวิส ให้ข้อมูลว่าในสหรัฐอเมริกา มีความคิดเห็นถึงร้อยละ 25 ที่เป็นที่ยอมรับสำหรับรางวัลที่เจ้าของความคิดจะได้รับตอบแทนนั้นอาจแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน ตัวอย่างหนึ่ง คือ ข้อเสนอแนะที่นักบินของบริษัทการบินพาณิชย์แห่งหนึ่งเสนอต่อบริษัทให้ย้ายสินค้าบนเครื่องบิน (cargo) ไปยังจุดที่จะทำให้ลดแรงโน้มถ่วงลง ทำให้บริษัทสามารถลดค่าน้ำมันเชื้อเพลิงของเครื่องบินลงได้ถึง 458,500 ดอลลาร์ ในช่วง 1 ปี และเจ้าของความคิดยังนี้ได้รับรางวัลถึง 45,850 ดอลลาร์

รูปแบบที่ 5 การบริหารแบบคณะกรรมการบริหารระดับกลาง (middle management committees) เป็นการบริหารที่ใช้พลังความร่วมมือจากกลุ่มผู้บริหารระดับกลาง โดยผู้บริหารระดับกลางฝ่ายต่างๆ มาร่วมกันศึกษาปัญหาของหน่วยงานและเสนอแนวทางเพื่อการแก้ปัญหานั้น วิธีการนี้จำเป็นจะต้องให้กลุ่มของผู้ศึกษาได้รับข้อมูลต่างๆ อย่างเต็มที่ และไม่ถูกควบคุมจากผู้บริหารที่สูงกว่า การศึกษาปัญหาที่ควรทำอย่างจริงจัง รอบคอบระมัดระวัง ก่อนที่จะเสนอความคิดไปสู่การปฏิบัติ

การบริหารลักษณะนี้จัดเป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมประเภทหนึ่ง ซึ่งมีประโยชน์ในการช่วยพัฒนาทักษะของผู้บริหารรุ่นเยาว์ให้ก้าวไปเป็นผู้บริหารระดับสูงต่อไป นอกจากนี้ยังช่วยปรับปรุงความร่วมมือในกลุ่มผู้บริหารให้ดีขึ้น มีทักษะในการบริหารเพิ่มขึ้นและเป็นสิ่งกระตุ้นพัฒนาการทางการบริหารที่ดี โดยผลที่ได้ก็คือความคิดสร้างสรรค์หรือความคิดใหม่ที่จะนำเสนอต่อผู้บริหารระดับสูง อย่างไรก็ตามวิธีการนี้จะต้องสร้างจิตสำนึกที่รับผิดชอบต่อความคิดและข้อเสนอแนะต่างๆ ของตนเอง โดยกลุ่มผู้บริหารระดับกลางควรต้องศึกษาเรื่องราวต่างๆ อย่างจริงจังและรอบคอบระมัดระวังด้วย

รูปแบบที่ 6 การบริหารแบบร่วมเป็นกรรมการบริหาร (codetermination) เป็นการบริหารที่ยินยอมให้ตัวแทนของฝ่ายคนงานเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารด้วย วิธีการนี้เริ่มมีครั้งแรกในเยอรมันตะวันตก ในช่วงทศวรรษที่ 1940 และต่อมาได้กระจายไปยังประเทศอื่นๆ สำหรับอัตราส่วนของตัวแทนจากฝ่ายคนงานนั้นไม่ตายตัว บางประเทศอาจกำหนดให้มีอัตราส่วน 1 ใน 3 ของคณะกรรมการบริหาร บางประเทศก็กำหนดจำนวนไว้แน่นอนว่าให้มีตัวแทนเพียง 2 คนเท่านั้น แต่บางประเทศก็กำหนดไว้ถึงกึ่งหนึ่งของกรรมการบริหาร

การบริหารลักษณะนี้ มีผลดีที่ช่วยให้ฝ่ายบริหารและฝ่ายคนงานมีความเข้าใจปัญหาของแต่ละฝ่ายได้ดีขึ้น แต่ก็มีข้อจำกัด เช่น ทำให้การตัดสินใจล่าช้า ลดความสามารถในการบริหารจัดการลง มีงานกระดาชามากเกินไป ใช้เวลาในการประชุมมากเกินไป เป็นต้น

นอกจากเดวิส แล้วนักวิชาการไทยท่านหนึ่งคือ สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2545, หน้า 10–11) ได้เสนอรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ 4 รูปแบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 การปรึกษาหารือ (consultive management) เป็นการบริหารแบบเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในรูปของคณะกรรมการ (committee) เช่น คณะกรรมการโครงการ คณะกรรมการดำเนินงาน คณะกรรมการเฉพาะกิจ หรือคณะกรรมการที่เรียกชื่ออย่างอื่น รูปแบบนี้เป็นการกระจายอำนาจการบริหารและการตัดสินใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องปฏิบัติงาน มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการด้วย ระบบการปรึกษาหารือนี้เหมาะสำหรับใช้กับผู้บริหารระดับต้นขึ้นไป โดยการมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะทำงานหรือประธานโครงการ ประธานคณะกรรมการ หรือกรรมการเป็นต้น

รูปแบบที่ 2 กลุ่มคุณภาพ (Q.C. circles) เป็นการบริหารแบบเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานในรูปของกลุ่มบุคคล 3–10 คนที่อยู่หน่วยงานเดียวกัน/รูปแบบกลุ่มคุณภาพนี้เหมาะสำหรับใช้กับผู้ปฏิบัติงานระดับปฏิบัติ หรือระดับหัวหน้างาน เพราะเป็นการฝึกฝนและเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานมีโอกาสทำงานร่วมกัน เพื่อค้นหาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุของปัญหา ตลอดจนค้นหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งมีกระบวนการในการบริหารกลุ่มสร้างคุณภาพ 4 ขั้นตอนคือ P (Plan) การวางแผน D (Do) การปฏิบัติ C (Check) การตรวจสอบ และ A (Action) การปรับปรุงแก้ไข หรือ PDCA นั่นเอง อย่างไรก็ตาม ระบบกลุ่มคุณภาพจะใช้ได้ผลดีก็ต่อเมื่อมีการฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคนิคกลุ่มคุณภาพ และการใช้กระบวนการกลุ่มให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง และที่สำคัญที่สุดคือ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงานต้องอยู่ในเกณฑ์สูง จึงจะสามารถนำระบบกลุ่มคุณภาพนี้มาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

รูปแบบที่ 3 ระบบข้อเสนอแนะ (suggestion system) เป็นรูปแบบหนึ่งของการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ได้ผลมาในทางปฏิบัติ โดยมีลักษณะแตกต่างจากข้อเสนอแนะที่มักพบเห็นทั่วไปที่มีลักษณะเป็นกล่องหรือตู้รับฟังความคิดเห็นเท่านั้น กล่าวคือรูปแบบนี้จะมีแบบฟอร์มข้อเสนอแนะให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้เกี่ยวข้องกรอกตามแบบที่กำหนด เช่น ปัญหาที่พบคืออะไร สาเหตุของปัญหามาจากอะไรบ้าง และผลที่คาดว่าจะได้รับนั้นเป็นอย่างไร สำหรับแบบฟอร์มที่กำหนดนี้อาจแตกต่างกันไปตามความต้องการของแต่ละหน่วยงาน แต่มีหลักปฏิบัติเดียวกัน คือจะต้องมีคณะกรรมการพิจารณาข้อเสนอแนะ มีหน้าที่ในการประเมินข้อเสนอแนะจากแบบฟอร์มต่างๆ นั้นว่าเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพียงใด ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมีมากน้อยแค่ไหน และสมควรดำเนินการตามข้อเสนอแนะหรือไม่ แล้วนำมาเสนอผู้มีอำนาจพิจารณาดำเนินการต่อไป และถ้าข้อเสนอแนะใดมีการนำไปปฏิบัติ ควรมีการประชาสัมพันธ์และพิจารณาให้ผลตอบแทนเป็นรางวัลหรือผลตอบแทนอื่นๆ ตามที่หน่วยงานกำหนด ซึ่งรูปแบบนี้เหมาะสำหรับ

ใช้กับผู้ปฏิบัติงานหรือผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ อาจจะเสนอความคิดเห็นคนเดียวหรือมากกว่าก็ได้ ซึ่งรูปแบบนี้จะได้ผลดีก็ต่อเมื่อมีองค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 นโยบาย เป้าหมายขององค์กรต้องชัดเจน

องค์ประกอบที่ 2 ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานต้องอยู่ในระดับสูง

องค์ประกอบที่ 3 การกำหนดผลตอบแทนที่จะให้แก่ผู้เสนอความคิดซึ่งจะต้องสร้างความรู้สึกว่าคุณค่าและมีผลทางจิตใจ ระบบและขั้นตอนการพิจารณาแล้วจะต้องรวดเร็ว มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาแน่นอนชัดเจน ตลอดจนการแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้เสนอความคิดได้ทราบอย่างรวดเร็ว พร้อมเหตุผล

องค์ประกอบที่ 4 การประชาสัมพันธ์หรือให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ และการใช้แบบฟอร์มข้อเสนอแนะให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารูปแบบนี้จะช่วยให้ผู้บริหารได้ความคิดเห็นที่หลากหลายในการปฏิบัติหรือปรับปรุงงานตาม วัตถุประสงค์ที่สำคัญของระบบข้อเสนอแนะ คือการเขียน เนื่องจากผู้เกี่ยวข้องส่วนใหญ่โดยเฉพาะในชุมชนชนบท มีความรู้ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อาจมีปัญหาในการเรียน ดังนั้น วิธีแก้ที่ดีที่สุดคือการเปิดโอกาสให้ผู้เสนอความคิดมานั่งคุยกันตัวต่อตัว หรือไปหาข้อมูลโดยการสอบถามหรือสัมภาษณ์โดยตรง

รูปแบบที่ 4 ระบบส่งเสริมให้มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการ (employee ownership plan) รูปแบบนี้พบมากในการบริหารกิจการของบริษัท หน่วยงานเอกชนหรือรัฐวิสาหกิจ โดยการส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการด้วยการลงทุนซื้อหุ้นของบริษัท หรือบริษัทอาจจ่ายโบนัสส่วนหนึ่งเป็นทุนเรือนหุ้นในแต่ละปี จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจการเอง และมีความรู้สึกผูกพันในการปฏิบัติงานเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้นในรูปแบบนี้ผู้บริหารอาจจะนำมาประยุกต์โดยการสร้างบรรยากาศให้เกิดความรู้สึกการเป็นเจ้าของหน่วยงาน เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายพึงพอใจที่จะมีส่วนร่วมให้มากที่สุด

จากการวิเคราะห์รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่นำเสนอข้างต้น ทำให้เห็นว่าวิธีการแบ่งรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมใช้เกณฑ์ในการแบ่ง 2 เกณฑ์ คือ

เกณฑ์ที่ 1 ใช้อำนาจการตัดสินใจเป็นเกณฑ์ในการแบ่งรูปแบบ หมายถึง อำนาจในการตัดสินใจของทั้งฝ่ายผู้บริหารและฝ่ายผู้ใต้บังคับบัญชา เช่น การบริหารแบบปรึกษาหารือ ซึ่งอำนาจในการตัดสินใจส่วนใหญ่อยู่ฝ่ายบริหาร แบบประชาธิปไตย อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่กลุ่มโดยทุกฝ่ายทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน และแบบข้อเสนอแนะซึ่งอำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ฝ่ายบริหาร อย่างไรก็ตามแบบข้อเสนอแนะนี้ สามารถจัดอยู่ในกลุ่มของการใช้กิจกรรมเป็นเกณฑ์ในการแบ่งได้ด้วย

ในการแบ่งรูปแบบการใช้อำนาจการตัดสินใจเป็นเกณฑ์ในการแบ่งนี้ แต่ละแบบก็ยังมีระดับของการใช้อำนาจแตกต่างกัน ซึ่งบราเดน (Braden, 2000, p. 36) ได้แบ่งรูปแบบของการให้อำนาจในการตัดสินใจของผู้บริหารไว้ 4 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ผู้บริหารเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาของตน และอาจเปลี่ยนแปลงได้จากข้อมูลของผู้ได้บังคับบัญชา

ระดับที่ 2 ผู้บริหารเสนอปัญหาแก่ผู้ได้บังคับบัญชา แล้วรับฟังข้อมูลจากผู้ได้บังคับบัญชาเสร็จแล้วจึงตัดสินใจ

ระดับที่ 3 ผู้บริหารบอกข้อจำกัดของปัญหาแล้วปล่อยให้ผู้ได้บังคับบัญชาตัดสินใจ

ระดับที่ 4 ทั้งผู้บริหารและผู้ได้บังคับบัญชาร่วมกันตัดสินใจ

เกณฑ์ที่ 2 ใช้กิจกรรมการมีส่วนร่วมหรือเทคนิคการบริหารเป็นเกณฑ์ในการแบ่งรูปแบบ ซึ่งรูปแบบลักษณะนี้ได้แก่ การบริหารแบบคณะทำงาน แบบให้ข้อเสนอแนะ แบบคณะกรรมการบริหารระดับกลาง แบบกลุ่มคุณภาพ และแบบส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของซึ่งแม้จะจัดว่าอยู่ในกลุ่มนี้ ทุกรูปแบบก็ยังคงมีลักษณะสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมอยู่ภายในซึ่งก็คือการให้ผู้ได้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เนื่องจากยังมีนักวิชาการที่แบ่งรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในชื่ออื่นๆที่แตกต่างกันไป เช่น การบริหารโดยยึดโรงเรียนเป็นฐาน (School Base Management: SBM) การบริหารด้วยระบบทันเวลาพอดี (Just In Time : JIT) และการบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management : TQM) เป็นต้น โดยนักวิชาการจะอธิบายว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพราะการบริหารหรือกิจกรรมนั้นๆ ยอมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แม้ระดับในการมีส่วนร่วมจะแตกต่างกันไปบ้างก็ตาม ดังนั้นการใช้หลักกว้างๆ เป็นเกณฑ์แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมจึงช่วยให้เห็นภาพของการบริหารแบบมีส่วนร่วมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3. แนวคิดแบบการพัฒนาชุมชน (Community Perspective)

เป็นแนวคิดที่องค์การสหประชาชาตินำมาใช้ โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางและเป้าหมายของการพัฒนา

การพัฒนาชุมชนเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะ คือมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงในตัวมนุษย์ รวมทั้งศักยภาพของมนุษย์เป็นหลักและการพัฒนาที่จะสื่อความหมายให้แก่ความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจนนั้น จะต้องมีค่านามที่มีขอบเขตของคำนิยามที่ชัดเจนต่อท้ายคำว่า การพัฒนาเสมอ เช่น การพัฒนาชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาการศึกษา เป็นต้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2526) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่าหมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่การกำหนดทิศทาง (Directed Change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า (Planned Change)

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) ให้ความหมายว่า การพัฒนาหมายถึง การกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า

วิทยากร เชียงกูล (2527) เขียนไว้ว่า การพัฒนาที่แท้จริงนั้นหมายถึง การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความกินดีอยู่ดี ความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรมและจิตใจอย่างสงบสันติ ซึ่งขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกาย ทั้งยังรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของคุณภาพชีวิตอันได้แก่ การศึกษาสิ่งแวดล้อม การพักผ่อนหย่อนใจ

คะเนิงนิจ กองผาพา (2543 : 13) ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร ได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะและเจตคติในการปฏิบัติงาน ปรับตัวให้ทันกับวิทยาการเทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังช่วยให้ก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ การงาน ทั้งยังทำให้หน่วยงานได้รับผลผลิตเพิ่มขึ้นและลดความสิ้นเปลือง เมื่อได้รับการพัฒนาแล้ว ความสามารถและความประพฤติกของบุคลากรจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่หน่วยงานต้องการ

สรุปความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนาบุคลากร ว่าการพัฒนาบุคลากรเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อหน่วยงาน เพราะทำให้บุคคลได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะและเจตคติในการปฏิบัติงาน ปรับตัวให้ทันกับวิทยาการเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังช่วยให้ก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ทั้งยังทำให้หน่วยงานได้รับผลผลิตเพิ่มขึ้นและลดความสิ้นเปลือง เมื่อได้รับการพัฒนาแล้วความสามารถและความประพฤติกของบุคลากรจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่หน่วยงานต้องการ

การพัฒนาชุมชน เป็นกลไกอันสำคัญที่กำหนดทิศทาง นโยบาย แนวทางและกระบวนการในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายเบื้องต้น คือ ชุมชน(ประชาชน)ที่สุขสมบูรณ์ การพัฒนาชุมชน เป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นระบบ อันประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ สภาพทั่วไปของปัญหา ความต้องการ กระบวนการแก้ไขปัญหา และผู้เกี่ยวข้องในระบบ และปัจจัยภายนอก อันได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ การพัฒนาชุมชน เป็นการบริหารจัดการชุมชนที่มีกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งองคาพยพ อันมีองค์ประกอบ ทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาสังคม โดยท้องถิ่น เป็นองค์กรหลัก และประชาสังคมเป็นผู้รับประโยชน์ที่สุขสมบูรณ์

การพัฒนาชุมชน จึงเป็นภาระหน้าที่ของคนทุกคนที่จะต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์สุขร่วมกัน

การพัฒนา หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าโดยทั่ว ๆ ไป เช่น การพัฒนาชุมชน พัฒนาประเทศ คือการทำสิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้น เจริญขึ้น สนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ให้ได้ดียิ่งขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่า “การพัฒนา” เป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่หยุดนิ่ง

การพัฒนาที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ การพัฒนา หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไปโดยมุ่งหมายว่า ลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่า สภาพเก่า แต่โดยธรรมชาติแล้วการเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดปัญหาในตัวเอง เพียงแต่ว่าจะมีปัญหามาก หรือปัญหาน้อย ถ้าหากตีความหมายการพัฒนา จะสามารถตีความหมายได้ 2 นัย คือ

1. “การพัฒนา” ในความเข้าใจแบบสมัยใหม่ หมายถึงการทำให้เจริญในด้านวัตถุ รูปแบบ และในเชิงปริมาณ เช่น ถนนหนทาง ตึกรามบ้านช่อง ดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

2. “การพัฒนา” ในแง่ของพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนทั้งในด้านร่างกาย และจิตใจ โดยเน้นในด้านคุณภาพชีวิตและหลักของความถูกต้องพอดี ซึ่งให้ผลประโยชน์สูงสุด ความกลมกลืน และความเกื้อกูลแก่สรรพชีวิต โดยไม่เบียดเบียน ทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ชุมชน หมายถึง การรวมตัวของบุคคล กลุ่ม/องค์กรชุมชน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในขอบเขตพื้นที่หนึ่ง ๆ ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ระดับพื้นฐานที่สุด คือ หมู่บ้านหรือชุมชนในรูปแบบอื่น ๆ ที่มารวมกันเพื่อแก้ไขปัญหาเดียวกัน เช่น ชุมชนลุ่มน้ำ ชุมชนวัฒนธรรม เป็นต้น

ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง ถิ่นฐานอันเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ที่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์และระบบความสัมพันธ์ในสังคมซึ่งอิงอาศัยความเอื้ออาทร ความผูกพันและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นเครื่องดำเนินการเพื่อให้มีชีวิตที่ดีร่วมกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง การรวมกันของกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ต่อกันทั้งความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่และความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นหน่วยพื้นฐานของการพึ่งพาและการจัดการตนเอง มีการเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมขบวนการขับเคลื่อนทางสังคม และหน่วยจิตวิทยาวัฒนธรรมอันเป็นคุณค่าที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตน (Identity) ของชุมชน โดยเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ สิทธิ และอำนาจในการจัดการ

การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นกระบวนการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนท้องถิ่นในทางที่ดีขึ้น เจริญรุ่งเรืองขึ้น ในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง

และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถจัดการกับภาวะการณ์ของกระแสโลกาภิวัตน์เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ (self-reliance) หรือช่วยตนเองได้ (self-help) ในการคิดตัดสินใจและดำเนินการแก้ไขปัญหา ตลอดจนตอบสนองความต้องการของตนเองและส่วนรวม

ดังนั้น ชุมชนท้องถิ่นจะพัฒนาได้หรือไม่ และดำเนินไปในทิศทาง จึงต้องมีองค์ประกอบของแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาชุมชน หลักการพัฒนาชุมชน และการดำเนินงานพัฒนาชุมชน รวมทั้งการปรับตัวให้ทันต่อภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม

แนวความคิดพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สิ่งสำคัญของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่จะสามารถทำงานกับประชาชนได้อย่างถูกต้อง และทำให้งานมีประสิทธิภาพ อันประกอบด้วยแนวคิดพื้นฐาน ในการพัฒนาชุมชนในระดับการปฏิบัติ มีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) เป็นหัวใจของงานพัฒนาชุมชน โดยยึดหลักของการมีส่วนร่วมที่ว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ วางแผนงาน การปฏิบัติการและร่วมบำรุงรักษา

2. การช่วยเหลือตนเอง (Aided Self - Help) เป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยึดเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่ง คือ ต้องพัฒนาให้ประชาชนในท้องถิ่นพึ่งตนเองได้มากขึ้น โดยมีรัฐคอยให้การช่วยเหลือ สนับสนุน ในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน ตามโอกาสและหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม

3. ความคิดริเริ่มของประชาชน (Initiative) ในการทำงานกับประชาชนต้องยึดหลักการที่ว่า ความคิดริเริ่มต้องมาจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งต้องใช้วิถีแห่งประชาธิปไตย และหาโอกาสกระตุ้นให้การศึกษา ให้ประชาชนเกิดความคิด และแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น หมู่บ้าน ตำบล

4. ความต้องการของชุมชน (Felt - Needs) การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นต้องให้ประชาชนและองค์กรประชาชนคิดและตัดสินใจบนพื้นฐานความต้องการของท้องถิ่นเอง เพื่อให้เกิดความคิดที่ทำงานเป็นของประชาชน และจะช่วยกันดูแลรักษาต่อไป

5. การศึกษาภาคชีวิต (Life - Long Education) การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นถือเป็นกระบวนการให้การศึกษาภาคชีวิตแก่ประชาชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคน พัฒนาท้องถิ่น การให้การศึกษา ต้องให้การศึกษาอย่างต่อเนื่องกันไป ครอบคลุมทั้งบุคคลยังดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน

หลักการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

เป็นความจริงแห่งชีวิต ของการพัฒนาชุมชนซึ่งยึดถือเป็นสัจธรรม คือ ความเชื่อมั่นและศรัทธาในมนุษยชาติ ว่ามนุษย์ทุกชีวิตมีคุณค่า และมีความหมาย มีศักดิ์ศรี และมีศักยภาพ กล่าวคือ มีฐานะแห่งความเป็นมนุษย์ที่ไม่ควรจะได้รับ การเหยียดหยาม ดูหมิ่น เหยียดหยามจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง มีความสามารถจากการเป็นมนุษย์ที่ควรได้รับการยอมรับและทำให้ปรากฏเป็นจริงในทางปฏิบัติจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่แท้จริง คือ หลักประชาชน หมายถึง

1. เริ่มต้นที่ประชาชน โดยยึดจุดเดียวกับประชาชน มองโลก มองชีวิต มองปัญหา จากทัศนะของประชาชน เพื่อให้เข้าใจปัญหา ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อให้เข้าถึงชีวิตจิตใจ ของประชาชน

2. ทำงานร่วมกับประชาชน โดยการคำนึงถึงการที่จำทำให้ประชาชนเข้าใจปัญหาของตนเองและของท้องถิ่น และมีกำลังใจลุกขึ้นต่อสู้กับปัญหา ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ไขปัญหานั้น ย่อมมีหนทางที่จะกระทำได้โดยไม่ยากหากเข้าใจปัญหาและเข้าถึงจิตใจของประชาชน

3. ยึดประชาชนเป็นพระเอก โดยประชาชนต้องเป็นผู้กระทำการพัฒนาด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นผู้ถูกกระทำ หรือเป็นฝ่ายรองรับข้างเดียว เพราะผลของการกระทำการพัฒนานั้น ตกอยู่ที่ประชาชนโดยตรง ท้องถิ่นโดยตรง ประชาชนเป็นผู้รับโชค หรือ เคราะห์จากการพัฒนา นั้น

วัตถุประสงค์ในการพัฒนาชุมชน จึงมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. เพื่อให้มนุษย์เข้าถึงศักยภาพสูงสุดที่ธรรมชาติให้มนุษย์บรรลุถึงขีดความสามารถสูงสุดที่พึงมี

2. เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของมนุษย์ให้ผาสุกให้สุขสมบูรณ์

เป้าหมายการพัฒนาชุมชน จึงอยู่ที่ การทำให้ชุมชน (ประชาชน) สุขสมบูรณ์ การทำให้ประชาชนพึ่งตนเอง ช่วยตนเองได้ในการแก้ไขปัญหาส่วนตัว และแก้ไขปัญหาส่วนรวมได้ รวมทั้งในการยังชีพตนเองหรือการมีงานทำ และยังประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นได้

4. แนวคิดการบริหารกองทุนหมู่บ้าน SML

แนวคิดและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันชอบธรรม

2. งานพัฒนาเป็นงานเกี่ยวกับประชาชนเป็นจำนวนมาก โดยต้องให้คนหมู่มากเหล่านี้

มีสิทธิ์มีเสียงในการแสดงออก

3. กลยุทธ์ทั้งหลายในการพัฒนาที่ผ่านมายังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มประชาชนผู้ด้อยโอกาสและยากจน และในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลให้กลุ่มคนได้เปรียบ มีโอกาสมากขึ้น ต้องปรับกลยุทธ์ในการพัฒนาใหม่ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น

4. ประสบการณ์ที่ผ่านมาได้พบว่ามีโครงการจำนวนไม่น้อยที่ประสบความสำเร็จ โดยอาศัยวิธีให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปของการรวมกลุ่มและจัดตั้งองค์กรประชาชน ในขณะที่เดียวกันก็มีตัวอย่างของโครงการที่ล้มเหลวเป็นจำนวนมาก อันเนื่องมาจากไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม

5. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องของการปฏิบัติการเป็นกลุ่ม หรือของกลุ่ม (Group action) อันเป็นผลมาจากความรู้สึกผูกพันของสมาชิกแต่ละคนที่เข้ามาร่วมเพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของเขา และในขณะเดียวกันก็ได้ประโยชน์แก่ส่วนรวมด้วย การมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชน ยิ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใด ยิ่งแสดงว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น

7. ประชาชนย่อมรู้ดีว่าตนเองกำลังต้องการอะไร มีปัญหาอะไร และอยากจะแก้ปัญหานั้นอย่างไรถ้าให้โอกาสแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาช่วยให้อะไรก็ตามที่ตนต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ดีกว่า

8. การมีส่วนร่วมของประชาชนให้การปฏิบัติการทางสังคม (Social action) เป็นไปอย่างสงบสันติ ก่อให้เกิดรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่มีระเบียบเป็นระบบและเป็นที่ยอมรับทุกฝ่าย

9. เป็นนโยบายของรัฐในปัจจุบันที่ให้ทุกโครงการที่ลงสู่ชนบทต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นตามปรัชญาของการพัฒนา (กฐิน ศรีมงคล, 2548)

แนวทางส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมตาม โครงการหรือพัฒนาชุมชน ย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการดังนี้คือ นโยบายของรัฐและหน่วยงานต่างๆของรัฐจะต้องปรับแนวคิดการวางแผนจากบนลงล่าง (Top - down) ไปเป็นล่างขึ้นบน (Bottom - up) มากขึ้น เพื่อพัฒนาให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเกิดความสำนึก มีการประสานงานและเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากขึ้น การมีส่วนร่วมนั้นจะไม่หมายถึงการที่ชาวบ้านถูกผู้นำทางการหรือข้าราชการเรียกรวมกันเพื่อทำกิจกรรมพัฒนาเท่านั้น เพราะลักษณะการทำงานเช่นนี้น่าจะเรียกว่า การเกณฑ์แรงงานทางอ้อม (Indirect Coerced Labor) หรืออาจจะเป็นการมีส่วนร่วมที่ถูกระดมเข้าร่วมภายใต้การควบคุม (Control-Led-Mobilization) (มนตรี กรรพุมมาลย์, 2539)

แนวคิดและหลักการสำคัญของโครงการ SML

1. ให้ประชาชนมีอิสระในการดำเนินงาน ระดมความคิด สังเคราะห์ความต้องการตามปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชน บริหารจัดการ ลำดับความสำคัญของโครงการ เพื่อใช้งบประมาณตามความต้องการของคนส่วนใหญ่
2. เป็นโครงการที่ตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานว่าประชาชนเป็นผู้มีศักยภาพ มีความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์ และมีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา โดยให้ส่วนราชการในพื้นที่ ได้แก่ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ นายกเทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ทำหน้าที่ในฐานะที่ปรึกษา และให้การสนับสนุนแก่ประชาชน และประชาชนยังสามารถขอความช่วยเหลือและคำแนะนำได้จากสถาบันการศึกษาที่ประสานงาน SML ในพื้นที่ หรือนักศึกษาอาสาสมัคร SML ได้ และถ้ายังมีข้อสงสัยหรือต้องการความช่วยเหลือเพิ่มเติมให้ประสานโดยตรงไปที่สำนักงาน SML สำนักเลขานุการนายกรัฐมนตรีน
3. มุ่งพัฒนาศักยภาพของคนให้ร่วมกันคิด วิเคราะห์ ทำงานเป็นหมู่คณะ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของคนในชุมชน ในการมีส่วนร่วม ตั้งแต่การตัดสินใจ บริหารจัดการทรัพยากรงบประมาณ ตลอดจนแก้ไขปัญหาในหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ
4. เน้นความร่วมมือของทุกฝ่าย โดยภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ทำหน้าที่เป็นผู้ประสาน ให้คำแนะนำ โดยมอบอำนาจการตัดสินใจ พิจารณาโครงการให้เป็นของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ เพื่อประโยชน์สูงสุดของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน เป้าหมายสำคัญของโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) คือ การให้งบประมาณแก่ประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหา/สร้างประโยชน์ส่วนรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน หรือเพื่อเอื้อต่อการมีอาชีพและการมีงานทำของส่วนรวม ซึ่งแตกต่างอย่างชัดเจนกับเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่เน้นการให้งบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะกลุ่ม/ปัญหารายบุคคลในลักษณะของสินเชื่อรายบุคคล/สินเชื่อเฉพาะราย (Personal Loan) นอกจากนี้รายละเอียดอื่นๆ ของโครงการ SML และกองทุนหมู่บ้านฯ ยังแตกต่างกันอีกด้วย เป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าโครงการ SML ไม่ได้ซ้ำซ้อนกับกองทุนหมู่บ้านฯ หากแต่เป็นอีกหนึ่งเครื่องมือเพิ่มเติมที่ช่วยเสริมกลไกการแก้ปัญหาคความยากจนแก่ประชาชนของรัฐบาล

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กษิร สุพจน์เฉลิมขวัญ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษากองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมในจังหวัดลพบุรี พบว่าประชาชนในชุมชนที่เป็นสมาชิก โครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชนมีระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการเกษตรแบบผสมผสาน ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาบทบาทสมาชิก อยู่ในระดับน้อยในการทำกิจกรรมในโครงการฯ ของประชาชน ด้านการเกษตรแบบผสมผสานอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาบทบาทสมาชิก อยู่ในระดับน้อยและในส่วนของสถานภาพส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ของครัวเรือนหลังมีโครงการลงทุน ประเภทกลุ่มสมาชิก พบว่ามีความสัมพันธ์ต่อระดับการมีส่วนร่วมด้านการเกษตรแบบผสมผสาน ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการพัฒนาบทบาทสมาชิก

พิชัยยุทธ สิงห์สหาย (2546) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีกิ่งอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารในระดับปานกลาง โดยการพบปะสนทนากับข้าราชการส่วนต่าง ๆ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทำทุกวันมากที่สุด สำหรับการเข้าร่วมประชุมกับส่วนราชการเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นต่าง ๆ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทำนาน ๆ ครั้งมากที่สุด ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ และด้านการร่วมติดตามและตรวจสอบอยู่ในระดับสูง สำหรับการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์และร่วมบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

วิลาวัลย์ วรรณวิจิตร (2546) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน พบว่ากรรมการกองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) ประจำหมู่บ้าน ในภาพรวมมีส่วนร่วมในระดับมาก ด้านที่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ด้านร่วมอนุมัติโครงการ รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมคัดเลือกครัวเรือนเป้าหมาย ด้านการมีส่วนร่วมสนับสนุนครัวเรือนเป้าหมายและด้านที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมโครงการ (กข.คจ.) คือการได้รับการฝึกอบรม ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโครงการ (กข.คจ.) และความรู้ความเข้าใจในอำนาจหน้าที่ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมโครงการ (กข.คจ.) คืออายุ อาชีพ และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการ

พรทิพย์ อนุตรพงศ์ และลำพอง บุญยืน (2544) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองนำอยู่ จังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า อายุ การศึกษา สถานภาพการสมรส มีส่วนในการพัฒนาแตกต่างกัน และผู้ที่มีตำแหน่งในชุมชนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

โกศล สุนทรพฤกษ์ (2538) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้ศึกษาพบว่า กลุ่มประชาชนส่วนใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เลือกลงแนวทางที่แก้ปัญหาในการดำเนินกิจกรรม ในการรับผลประโยชน์ และในการประเมินผล อยู่ในระดับต่ำ อายุ ตำแหน่งทางสังคมในชุมชน รายได้ และความรู้ความเข้าใจของประชาชนมีความสัมพันธ์ในระดับที่มีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิต

ประภัสสร อูราสาย (2543) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของกรรมการหมู่บ้านในการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐาน (จปฐ.) : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า กรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ได้แก่ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งกรรมการหมู่บ้าน และความรู้ความเข้าใจในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน และการได้รับการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)

ยินดี เจ้าแก้ว และคณะฯ (2544) ได้วิจัยเชิงปฏิบัติการติดตามส่งเสริมการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช กรณีศึกษา 5 หมู่บ้าน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทำให้การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองประสบความสำเร็จ คือ ความรัก ความสามัคคีของประชาชนในชุมชน เพราะจะก่อให้เกิดความเอื้ออาทร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ในชุมชนประสบความสำเร็จการรวมกลุ่มของชุมชนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการรวมกลุ่มทางองค์การการเงินในชุมชน เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งเพราะจะส่งผลต่อการบริหารเงินกองทุนได้ดี มีความมั่นใจมากขึ้น ผู้นำชุมชน ไม่ว่าจะผู้นำทางการหรือผู้นำธรรมชาติ ควรจะเป็นผู้เสียสละ และทั้งสองผู้นำจะต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อถือข้อมูลข่าวสาร ความชัดเจนในวัตถุประสงค์และนโยบายการประชาสัมพันธ์ เป็นปัจจัยที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการตลอดจนที่ปรึกษา พี่เลี้ยงหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปชี้แจง ควรมีความชัดเจนในระยะเบียบวิธีปฏิบัติ และเข้าใจความคิด บริบทของคนในชุมชนด้วย ไม่พยายามเร่งและพูดจาว่กล่าวประชาชนมากนัก เพราะเมื่อประชาชนไม่พร้อม ไม่เข้าใจจึงไม่ทำตามที่เจ้าหน้าที่เข้าไปชี้แจง ไม่น่าจะเป็นความ

เสียหายกับการบริหารกองทุน ส่วนปัจจัยที่ทำให้การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองไม่สำเร็จนั้น พบว่าความไม่ชัดเจนของเจ้าหน้าที่รัฐ และการรีบเร่งจนเกินไป ทำให้ชุมชนไม่มีความชัดเจน ไม่มั่นใจและจะเป็นปัญหามากกับชุมชนที่ไม่มีประสบการณ์รวมกลุ่มทางการเงินในชุมชนมาก่อน ผู้นำทางการที่ใช้อำนาจ และบริหารกองทุนให้กับกลุ่มญาติ พรรคพวกของตน ยิ่งทำให้ชุมชนแตกแยก และมองไม่เห็นคุณค่าของเงินกองทุนหมู่บ้านที่จะเป็นไปตามอุดมการณ์ สมาชิกของชุมชนที่ไม่เป็นคนในพื้นที่ เช่น ในชุมชนเมืองจะมีสมาชิกชุมชนเข้าออกบ่อย ทำให้คณะกรรมการกองทุนไม่มั่นใจในการจะปล่อยเงินให้กู้ยืมด้วยความไม่คุ้นเคยกันมาก่อนด้วย สมาชิกมีการศึกษาหลายระดับแตกต่างกันไป เช่น ในชุมชนเมืองจะมองหาความลงตัวแบบในเชิงคุณภาพยาก

ละมัย นวลไสยสวรรค์ (2543) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดนครพนม พบว่า กรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตคือ เพศ และความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คือ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในปัจจุบัน และการได้รับคำแนะนำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่พัฒนาการ

อ้อยทิพย์ เกตุเอม และคณะ (2544) ได้วิจัยการติดตามการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ศึกษาเฉพาะกรณี 5 หมู่บ้านในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัจจัยชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ปัจจัยด้านชุมชนที่มีส่วนเกื้อกูลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ การเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีอายุการตั้งถิ่นฐานนับร้อยปีและขนาดของหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านขนาดกลาง มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่มาก ชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติ ทำให้เกิดความสามัคคี กลมเกลียว และมีความร่วมมือในกิจกรรมด้านต่างๆ ของชุมชน การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีทางศาสนา ประเพณีทางสังคมของชาวบ้านที่ปฏิบัติต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงความคิด ความเอื้ออาทรและความร่วมมือของชาวบ้านในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ การมีกิจกรรมการพัฒนาด้านต่างๆ ในชุมชน ทั้งกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จและกิจกรรมที่ล้มเหลวในบางชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์การเรียนรู้ร่วมกัน การปรับตัวและบทเรียนในการทำงานร่วมกันของชาวบ้าน ซึ่งสามารถสังเคราะห์มาปรับใช้ในงานกองทุนหมู่บ้านได้ ตลอดจนหมู่บ้านที่เป็นกรณีศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในทำเลที่ตั้งใกล้กับอำเภอ และทั้งหมดมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอยู่ในเกณฑ์ดี เช่น ถนน ไฟฟ้า ระบบประปา ทำให้มีข้อดีด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และสามารถนำผลผลิตออกสู่ตลาดได้สะดวก ปัจจัยด้านการรับรู้เรื่องกองทุน

หมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้าน และชาวบ้านส่วนใหญ่รับรู้เรื่องกองทุนหมู่บ้านในระยะแรกจากสื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ จากนั้นได้รับรู้ผ่านหน่วยงานราชการระดับอำเภอในการประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การประชุมแกนนำ และเครือข่ายต่างๆ รวมทั้งในระยะต่อมา ได้รับทราบข้อมูลหลายหลากจากสื่อ ละครวิธีการสื่อสารรูปแบบต่างๆ และโปสเตอร์ สิ่งพิมพ์ต่างๆ ทำให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและเรียนรู้ เรื่องกองทุนหมู่บ้านได้ละเอียด และชัดเจนมากขึ้น การสนับสนุนจากทางราชการและพหุภาคี หมู่บ้านได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการ จังหวัด อำเภอ และพหุภาคี เรื่องการให้ความช่วยเหลือในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน สนับสนุนเอกสารและสื่อประชาสัมพันธ์กองทุนหมู่บ้าน การชี้แจงแนวทางการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมเสริมการเรียนรู้โดยจัดเวทีประชาคม เพื่อร่วมคิด ร่วมพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้เข้มแข็งและยั่งยืน และในส่วนของ การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านนั้น คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้มาโดยวิธีการเสนอชื่อบุคคลที่มีความเหมาะสมอย่างเปิดเผย แล้วให้สมาชิกที่เข้าร่วมประชุมออกเสียงเพื่อคัดเลือกบุคคล และในการเสนอชื่อบุคคลเพื่อเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านนั้น นอกจากจะเสนอชื่อให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีแล้ว ชาวบ้านยังมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน โดยพิจารณาจากความรู้ ความสามารถ คุณธรรม ประวัติการทำงาน ประสบการณ์ที่ผ่านมา ความอาวุโส การเป็นผู้นำ ความตั้งใจและการกระจายกลุ่มบุคคลที่เป็นกรรมการให้ทั่วถึงทุกกลุ่มหมู่บ้าน คณะกรรมการส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์ด้านการบริหารเงินทุน เช่น เป็นคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน ปรปะปาหมู่บ้าน ส่วนคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีประสบการณ์โดยอ้อม เช่น เคยเป็นผู้นำหมู่บ้าน ผู้บริหารส่วนราชการ มีความเชี่ยวชาญด้านอาชีพและในการจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุน ได้นำตัวอย่างที่ทางราชการจัดทำมาให้มาใช้เป็นแนวทาง และมีการเพิ่มเติมปรับปรุง ระเบียบเพื่อความชัดเจนในการปฏิบัติ สำหรับปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน มีทั้งปัญหาที่เกิดจากสมาชิกและคณะกรรมการกองทุน เช่น สมาชิกมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ขาด ความสามัคคี สมาชิกมีหนี้สินอยู่มาก ไม่มั่นใจในอาชีพ คณะกรรมการกองทุนขาดประสบการณ์ในการบริหารกองทุน ขาดความรู้ความสามารถ ขาดการประชุมอย่างต่อเนื่อง ส่วนปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้น ก็คือ ปัญหาที่เกิดจากบุคคลภายนอก ปัญหาที่เกิดจากระเบียบกองทุนหมู่บ้าน และปัญหาที่เกิดจากธนาคาร รวมทั้งปัญหาเรื่องตลาดในการจำหน่ายผลผลิตของสมาชิกกองทุนที่ไม่แน่นอน กระบวนการกองทุนหมู่บ้านมีส่วนในการเสริมสร้าง ให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น กล่าวคือ ทำให้ชาวบ้านมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ และรวมตัวกันเพื่อจัดระบบการดำเนินงานให้เกิดความพร้อมในการบริหารกองทุน และการร่วมมือกันในการคัดเลือกค้นหาผู้นำที่มีความสามารถ มีประสบการณ์มาทำหน้าที่เป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งการร่วมกันคิดค้น เชื่อมโยงกับสวัสดิการเพื่อผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความสามัคคี เอื้ออาทรกันเพิ่มขึ้น

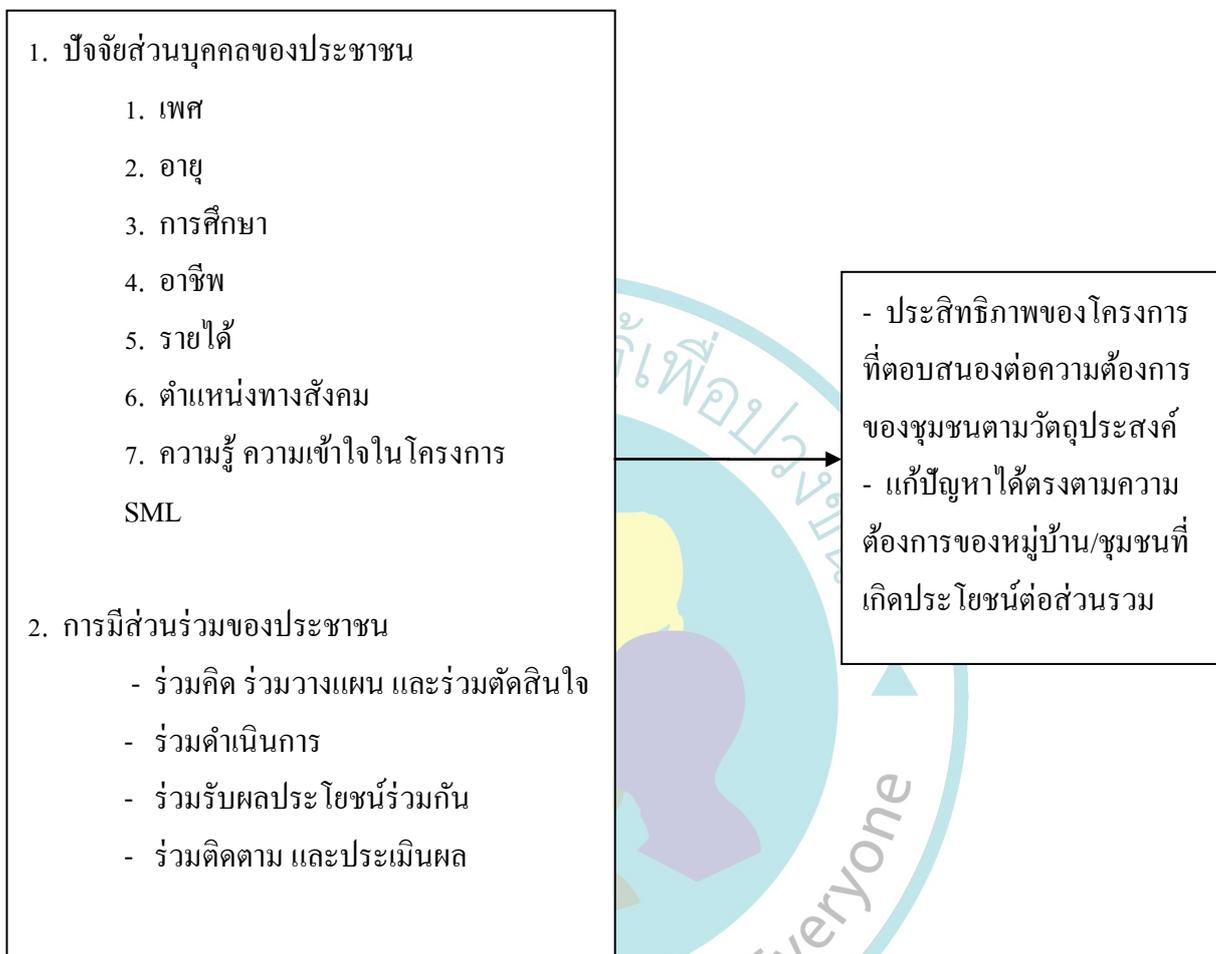
บทสรุป

การมีส่วนร่วมของประชาชนจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยภาพรวม ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมหลายๆ ปัจจัยที่มีความสำคัญมาเป็นตัวกำหนดคือ

- สถานภาพความแตกต่างส่วนบุคคล ทั้งเพศ วัย อายุ และอาชีพ มีส่วนในการพัฒนาการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน
- การพัฒนาบทบาทสมาชิกอยู่ในระดับต่ำ ส่งผลต่อประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจ ต่อการเล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน
- การศึกษาหาความรู้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกิดความรอบรู้ ความเข้าใจในกระบวนการทำงาน และบทบาทอำนาจหน้าที่ของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในชุมชน
- การประสาน การประชาสัมพันธ์ รับรู้ข่าวสารของประชาชน รวมทั้งการเข้ารับการฝึกอบรมเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้ประชาชนรับรู้และมีส่วนร่วม
- รายได้ และเวลาประกอบอาชีพ เป็นปัจจัยสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่กำหนดการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

ปัจจัยต่างๆ ทั้งหมดดังกล่าวหรือจะมีปัจจัยอื่นๆ ที่จะมาเป็นตัวกำหนดการมีส่วนร่วมของประชาชน หมู่ที่ 2 บ้านหนองไค้ ตำบลคันเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ คือสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเรียนรู้ เพื่อประโยชน์ในด้านการพัฒนาชุมชนต่อไป

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) : กรณีศึกษา หมู่ที่ 2 บ้านหนองโค้ง ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” ใช้วิธีวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน และใช้แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการและผู้มีความรู้เกี่ยวกับโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านหนองโค้ง ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการและผู้มีความรู้ในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อวิเคราะห์ถึงความรู้ ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินงาน ขั้นตอนและวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML)
2. เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML)

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sample)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

3.1.1 ประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านหนองโค้ง ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนทั้งหมด 672 คน ทำการสุ่มครัวเรือนละ 1 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 250 คน

3.1.2 เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาศักยภาพ จำนวน 30 คน สุ่มโดยการเจาะจง (Purposive Sampling) โดยทั้งหมดเป็นผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Deep Interview)

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งหมด 672 คน ทำการสุ่มครัวเรือนละ 1 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 250 คน โดยใช้สูตรของ TARO YAMAME (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2540)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย	n	คือ	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	N	คือ	ขนาดของกลุ่มประชากร
	e	คือ	ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง ได้ กำหนดให้ความคลาดเคลื่อน 0.05

สำหรับการวิจัยนี้มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ดังนั้น ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 250 คน

$$n = \frac{672}{1 + 672 (0.05)^2}$$

$$n = 250 \text{ คน}$$

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

3.2.1 ศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้แบบสอบถามสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ปัญหาและอุปสรรค และข้อเสนอแนะ และแบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการและผู้มีความรู้กับโครงการ

3.2.2 ศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม แนวความคิดและทฤษฎีของโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องจากอินเทอร์เน็ตอื่นๆ

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท คือ

3.3.1 แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน

ในการศึกษาวิจัย ผู้ศึกษาได้ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในหมู่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านหนองโค้ง ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 250 คน โดยแบบสอบถามได้แบ่งเป็น 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งหรือบทบาทหน้าที่ในชุมชน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยใช้คำถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ส่วนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ SML มีจำนวนทั้งหมด 20 ข้อ โดยให้เลือกตอบ ใช่หรือไม่ใช่

โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน คือ ตอบถูก 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน และถ้าผู้ตอบแบบสอบถามได้คะแนนต่ำกว่า 12 คะแนน หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ SML น้อย และถ้าได้คะแนน 12 คะแนนขึ้นไป หรือ 60% ขึ้นไป หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ SML มาก

ส่วนที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการ SML โดยแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ คือ มีส่วนร่วมมาก มีส่วนร่วมปานกลาง และมีส่วนร่วมน้อย โดยแบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนการประชุมประชาคมของหมู่บ้าน
2. ขั้นตอนการคัดเลือกคณะกรรมการ SML
3. ขั้นตอนการคัดเลือกปัญหา เพื่อกำหนดเป็นโครงการของหมู่บ้าน
4. การดำเนินกิจกรรมตามโครงการ
5. การตรวจสอบและประเมินโครงการ SML ของหมู่บ้าน

โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการ SML ดังนี้

ระดับมาก	ให้คะแนน	3	คะแนน
ระดับปานกลาง	ให้คะแนน	2	คะแนน
ระดับน้อย	ให้คะแนน	1	คะแนน

เกณฑ์มาตรฐานพิจารณาเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยที่คำนวณใช้หลักของ Millers กำหนดขนาดของชั้นจากค่าคะแนนเฉลี่ยช่วงชั้น (Weight Mean Score) ดังนี้

$$\text{อันดับภาคชั้น} = \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\frac{3 - 1}{3} = 0.66$$

ซึ่งสามารถแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการ SML ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.66	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.67 – 2.33	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	2.34 – 3.00	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมมาก

ส่วนที่ 4 แนวทางการตัดสินใจคัดเลือกปัญหาและทำกิจกรรมหรือโครงการ SML ของหมู่บ้าน/ชุมชน มีจำนวน 10 ข้อ โดยใช้คำถามแบบเลือกตอบและปลายเปิด

ส่วนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินการตามโครงการ SML ของหมู่บ้าน/ชุมชน ใช้คำถามปลายเปิด

3.3.2 ในการศึกษาวิจัยผู้ศึกษาได้ใช้แบบสัมภาษณ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการในชุมชนหมู่ที่ 2 บ้านหนองโค้ง ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน โดยแบ่งออกเป็นสัดส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ชื่อ-สกุล, วันที่สัมภาษณ์, เวลาที่สัมภาษณ์, สถานที่สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 สถานภาพทั่วไป ได้แก่ เพศ, อายุ, การศึกษา, ตำแหน่งหน้าที่, หมายเลขโทรศัพท์

- ส่วนที่ 3 - บทสัมภาษณ์ตามโครงสร้างงานวิจัย
- ความคิดเห็นต่อโครงการ
 - การดำเนินโครงการ SML
 - อุปสรรค ปัญหา
 - วิธีการแก้ปัญหา

สัมภาษณ์ด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยวิธีการจับฉลากรายชื่อบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่ หรือตำแหน่งในหมู่บ้าน/ชุมชน ให้ได้จำนวน 30 คน โดยการนำเสนอเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา แล้วนำไปทดลองเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและการหาค่าสถิติ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยการคำนวณหาค่าเฉลี่ย และหาค่าร้อยละ (Percentage)

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนที่ศึกษา ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบความรู้ความเข้าใจของผู้ตอบแบบสอบถาม แนวทางการตัดสินใจคัดเลือกปัญหา โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการ ค่าร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ (Percentage)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนของปัญหาและข้อเสนอแนะและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และผู้มีความรู้เกี่ยวกับโครงการ นำมาวิเคราะห์เชิงบรรยาย

3.5 สถานที่ในการวิจัย

หมู่ที่ 2 บ้านหนองไค้ ตำบลต้นป่า อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

3.6 ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ

เดือนมกราคม – ธันวาคม 2556

3.7 ปฏิทินการปฏิบัติงาน

หมู่ที่ 2 บ้านหนองไค้ ตำบลต้นป่า อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ขั้น ตอนที่	กิจกรรมการวิจัย (เริ่มทำการศึกษาฯ เดือน มี.ค. พ.ศ.56)	เดือน ม.ค. – ธ.ค.											
		ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
1	ขออนุมัติชื่อเรื่อง			←→									
2	เสนอเค้าโครงงานวิจัย			←→									
3	ดำเนินงานวิจัย บทที่ 1			←→									
4	ดำเนินงานวิจัย บทที่ 2			←→									
5	ดำเนินงานวิจัย บทที่ 3			←→									
6	สร้างเครื่องมือ						←→						
7	เก็บข้อมูลภาคสนาม							←→					
8	สรุป วิเคราะห์ข้อมูล									←→			
9	รายงานการวิจัย										←→		

3.8 งบประมาณที่ใช้

ดำเนินการใช้จ่ายงบประมาณตามรายการดังนี้

- ค่าจัดทำโครงงานวิจัย	5,000 บาท
- ค่าเก็บข้อมูลภาคสนาม	15,000 บาท
- ค่าเอกสารงานวิจัย	20,000 บาท
- ค่าเช่าเล่มวิทยานิพนธ์	10,000 บาท
รวมงบประมาณทั้งสิ้นจำนวน	50,000 บาท

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) บ้านหนองโค้ง หมู่ที่ 2 ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อวิเคราะห์ถึงความรู้ ความเข้าใจ ของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ที่มีต่อโครงการ SML 2. เพื่อต้องการศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อโครงการ SML ในหมู่บ้าน/ชุมชน ตั้งแต่แรกเริ่มวางแผนทำงาน เสนอโครงการ การดำเนินงาน และหลังดำเนินโครงการเสร็จสิ้น อีกทั้งยังได้ทราบถึงปัญหา ข้อเสนอแนะ อันเป็นแนวทางแก้ไข เพื่อให้การดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริง

วิธีการศึกษาที่ 1

ทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในพื้นที่บ้านหนองโค้ง หมู่ที่ 2 ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 250 คน โดยใช้แบบสอบถามที่จัดแบ่งเนื้อหาการนำเสนอออกเป็นส่วนๆ ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล
 2. ข้อมูลที่เกี่ยวกับด้านความรู้ ความเข้าใจ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ SML
 3. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML)
 4. ข้อมูลด้านความคิดเห็นที่มีต่อโครงการ SML
 5. ข้อมูลด้านที่เป็นปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการดำเนินโครงการ SML
- ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสอบถามที่ใช้ทั้งหมด 250 ชุด ได้รับแบบสอบถามที่ครบถ้วนสมบูรณ์กลับคืนมาทั้งหมด 238 ชุด คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 95.20%

วิธีการศึกษาที่ 2

ใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการและผู้มีความรู้เกี่ยวกับโครงการ (SML) ในหมู่บ้าน/ชุมชน เช่น กลุ่มผู้นำชุมชน, กลุ่มคณะกรรมการ SML, กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน, กลุ่มสตรีแม่บ้าน และกลุ่มอาสาสมัครอื่นๆ จำนวน 30 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

4.1 ผลการศึกษา

ใช้แบบสอบถามทั้งหมด 250 ชุด ได้รับแบบสอบถามกลับคืนทั้งหมด 238 ชุด คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 95.20%

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยการนำข้อมูลจากแบบสอบถามคำนวณหาค่าสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การหาค่าร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทำวิจัยนี้ ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ, ตำแหน่ง, รายได้เฉลี่ย

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	103	43.30
หญิง	135	56.70
รวม	238	100

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 56.70 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 43.30

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุ 15-30 ปี	33	13.90
อายุ 31-40 ปี	37	15.50
อายุ 41-50 ปี	65	27.30
อายุ 51 ปีขึ้นไป	103	43.30
รวม	238	100

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 43.30 รองลงมา คือ กลุ่มที่มีอายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.30 กลุ่มที่มีอายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.50 และกลุ่มที่มีอายุ 15-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.90 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถมศึกษา	110	46.20
มัธยมศึกษา	71	29.80
อนุปริญญา	19	8
ปริญญาตรี	30	12.60
สูงกว่าปริญญาตรี	8	3.40
รวม	238	100

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 46.20 รองลงมา คือ กลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 29.80 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 12.60 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 8 และ กลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 3.40ตามลำดับ

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นักศึกษา	18	7.50
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	9	3.80
ค้าขาย/ธุรกิจ	102	42.90
พนักงานเอกชน	34	14.30
เกษตรกร	25	10.50
อื่นๆ	50	21
รวม	238	100

จากตารางที่ 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอาชีพค้าขาย/ธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 42.90 รองลงมา คือ กลุ่มอาชีพอื่นๆ (รับจ้าง, แม่บ้าน) คิดเป็นร้อยละ 21 กลุ่มอาชีพพนักงานเอกชน คิดเป็นร้อยละ 14.30 กลุ่มอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 10.50 กลุ่มอาชีพนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 7.50 และกลุ่มอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 3.80 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างตำแหน่งหรือบทบาทหน้าที่ในชุมชน

ตำแหน่ง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีตำแหน่ง	152	59.60
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	3	1.20
หัวหน้าครัวเรือน	59	23.10
กรรมการหมู่บ้าน	15	5.90
สมาชิกสภาเทศบาล	2	0.80
คณะกรรมการ SML	9	3.50
กรรมการกองทุน	10	3.90
อื่นๆ	5	2
รวม	238	100.0

จากตารางที่ 5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่ง คิดเป็นร้อยละ 59.60 รองลงมา เป็นหัวหน้าครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.10 กรรมการหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 5.90 กรรมการกองทุน คิดเป็นร้อยละ 3.90 คณะกรรมการ SML คิดเป็นร้อยละ 3.50 อื่นๆ (รองประธาน พ่อบ้าน, แม่บ้านชุมชน, อสม.) คิดเป็นร้อยละ 2 กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 1.20 และสมาชิกสภาเทศบาล คิดเป็นร้อยละ 0.80 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้/เดือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,500 บาท	40	16.80
1,501 – 3,500 บาท	34	14.30
3,501 – 6,000 บาท	93	39.10

ตารางที่ 6 (ต่อ)

รายได้/เดือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
6,001 – 15,000 บาท	48	18.10
15,001 บาท ขึ้นไป	28	11.80
รวม	238	100

จากตารางที่ 6 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับรายได้ 3,501 – 6,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 39.10 รองลงมา คือ ระหว่าง 6,001 – 15,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 18.10 ต่ำกว่า 1,500 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 16.80 ระหว่าง 1,501 – 3,500 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 14.30 และ 15,001 บาทต่อเดือน ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 11.80 ตามลำดับ

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เคยเข้าร่วม/ไม่เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กลุ่มตัวอย่างเคยเข้าร่วม	177	74.40
กลุ่มตัวอย่างไม่เคยเข้าร่วม	61	25.60
รวม	238	100

จากตารางที่ 7 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเคยเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 74.40 และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 25.60

ตารางที่ 8 จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่รู้จัก/ไม่รู้จักโครงการพัฒนาศกยภาพ SML

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กลุ่มตัวอย่างที่รู้จัก	178	74.80
กลุ่มตัวอย่างที่ไม่รู้จัก	60	25.20
รวม	238	100

จากตารางที่ 8 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่รู้จักโครงการพัฒนาศักยภาพ SML คิดเป็นร้อยละ 74.80 และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่รู้จักโครงการพัฒนาศักยภาพ SML คิดเป็นร้อยละ 25.20

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับความสะดวกสบาย/ไม่ได้รับความสะดวกสบาย, มีรายได้/ไม่มีรายได้จากโครงการ SML

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ได้รับความสะดวกสบายหรือมีรายได้จากโครงการ SML	109	45.80
ไม่ได้รับความสะดวกสบายหรือไม่มีรายได้จากโครงการ SML	129	54.20
รวม	238	100

จากตารางที่ 9 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้รับความสะดวกสบายหรือไม่มีรายได้จากโครงการ SML คิดเป็นร้อยละ 54.20 และกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับความสะดวกสบายหรือมีรายได้จากโครงการ SML คิดเป็นร้อยละ 45.80

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ SML

	ข้อความ	ใช่		ไม่ใช่	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.	โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) มีวัตถุประสงค์ เพื่อแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชน ให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น	198	83.20	40	16.80
2.	โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) เป็นโครงการที่รัฐบาลจัดสรรงบประมาณมาให้ประชาชนบริหารโดยตรง	205	86.10	33	13.90

ตารางที่ 10 (ต่อ)

	ข้อความ	ใช่		ไม่ใช่	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
3.	โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) จัดตั้งเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม	210	88.20	28	11.80
4.	โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างตรงตามความต้องการของหมู่บ้าน	205	86.10	33	13.90
5.	งบประมาณของโครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ได้มาก-น้อย ตามขนาดของหมู่บ้าน	200	84.00	38	16.00
6.	โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ของหมู่บ้าน ท่านต้องคัดเลือกจากปัญหาความต้องการของคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน	200	84.00	38	16.00
7.	โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) มีส่วนช่วยทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น	186	78.20	52	21.80
8.	โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) จำเป็นต้องมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีศักยภาพ	208	87.40	30	12.60
9.	กำหนดวันประชุมประชาคมของหมู่บ้าน ต้องปิดประกาศให้ทุกคนทราบก่อนวันประชุมไม่น้อยกว่า 3 วัน	181	76.10	57	23.90
10.	การประชุมประชาคมของหมู่บ้านต้องมีคนเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่าร้อยละ 50	206	86.60	32	13.40

ตารางที่ 10 (ต่อ)

	ข้อความ	ใช่		ไม่ใช่	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
11.	ผู้เข้าร่วมประชุมต้องเป็นคนไทย อาศัยในหมู่บ้านไม่น้อยกว่า 6 เดือน และมีอายุ 15 ปีบริบูรณ์	195	81.90	43	18.10
12.	คณะกรรมการของหมู่บ้านและชุมชนจะต้องได้รับการรับรองจากที่ประชุมไม่น้อยกว่า 15 เสียง	195	81.90	43	18.10
13.	การคัดเลือกผู้รับผิดชอบในการจัดซื้อจัดจ้างเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการของหมู่บ้านและชุมชน	202	84.90	36	15.10
14.	คณะกรรมการของหมู่บ้านและชุมชน มีวาระการทำงาน 2 ปี	185	77.70	53	22.30
15.	ทุกปีต้องมีการประชุมเพื่อรับรองคณะกรรมการเป็นรายบุคคล	188	79.00	50	21.00
16.	คณะกรรมการของหมู่บ้านและชุมชนไม่มีสิทธิ์เสนอปัญหาความต้องการที่จะทำโครงการต่อที่ประชุม	168	70.60	70	29.40
17.	การคัดเลือกปัญหา/ความต้องการต้องจัดประชุมชาวบ้านทุกคนในหมู่บ้าน	198	83.20	40	16.80
18.	การเสนอปัญหาและความต้องการแต่ละปัญหาจะต้องมีผู้รับรองสนับสนุนอย่างน้อย 5 คน	185	77.70	53	22.30

ตารางที่ 10 (ต่อ)

	ข้อความ	ใช่		ไม่ใช่	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
19.	ปัญหาและความต้องการจะต้องไม่นำเงินไปใช้เป็นทุนหมุนเวียนให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนผู้เข้ม	180	77.70	58	24.40
20.	โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ของหมู่บ้านเป็นการแก้ไขปัญหาที่จำเป็นเร่งด่วนทุกอย่างที่ชาวบ้านส่วนใหญ่เดือดร้อน	175	73.50	63	26.50
	รวม	3870	81.30	890	18.70

จากตารางที่ 10 พบว่า มีข้อความจำนวน 20 ข้อ มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 238 คน ส่วนใหญ่สามารถตอบถูก คิดเป็นร้อยละ 81.30 ตอบผิด คิดเป็นร้อยละ 18.70 จึงสรุปได้ว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในระดับมีความรู้มาก

ข้อความที่ตอบถูกมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 3 โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) จัดตั้งเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม คิดเป็นร้อยละ 88.2 และ ข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 16 คณะทำงานของหมู่บ้านและชุมชนไม่มีสิทธิ์เสนอปัญหาความต้องการที่จะทำโครงการต่อที่ประชุม คิดเป็นร้อยละ 29.40

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) จำแนกตามกิจกรรม

ลักษณะการมีส่วนร่วม		ระดับการมีส่วนร่วม								
		มาก (ทุกครั้ง) (3)		ปานกลาง (บางครั้ง) (2)		น้อย (นานๆครั้ง) (1)		ค่าเฉลี่ย (3)	SD	แปลผล
		จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)			
1.	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการประชุม ประชาคมของหมู่บ้าน	25	10.50	115	48.30	98	41.20	1.62	0.65	ปานกลาง
2.	ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมประชาคม ของหมู่บ้านเรื่อง โครงการเอส เอ็ม แอล (SML)	33	13.90	107	45.00	98	41.20	1.73	0.69	ปานกลาง
3.	ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอชื่อคัดเลือก คณะทำงานโครงการเอส เอ็ม แอล (SML)	28	11.80	103	43.30	107	45.00	1.67	0.67	น้อย

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ลักษณะการมีส่วนร่วม		ระดับการมีส่วนร่วม								
		มาก (ทุกครั้ง) (3)		ปานกลาง (บางครั้ง) (2)		น้อย (นานๆครั้ง) (1)		ค่าเฉลี่ย (3)	SD	แปลผล
		จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)			
4.	ท่านได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ ปัญหาความต้องการในการประชุมในหมู่บ้าน	29	12.20	105	44.10	104	43.70	1.68	0.70	ปานกลาง
5.	ท่านได้ยกมือสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา ความต้องการที่มีผู้เสนอในที่ประชุม	30	12.60	95	39.90	113	47.50	1.65	0.69	น้อย
6.	ท่านได้ร่วมพิจารณาคัดเลือกปัญหาความ ต้องการของหมู่บ้าน เพื่อนำมากำหนดเป็น โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ของหมู่บ้าน	27	11.30	96	40.30	115	48.30	1.63	0.68	น้อย

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ลักษณะการมีส่วนร่วม		ระดับการมีส่วนร่วม								
		มาก (ทุกครั้ง) (3)		ปานกลาง (บางครั้ง) (2)		น้อย (นานๆครั้ง) (1)		ค่าเฉลี่ย (3)	SD	แปลผล
		จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)			
7.	ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของโครงการเอสเอ็ม แอล (SML) ของหมู่บ้าน	20	8.40	100	42.00	118	49.60	1.59	0.64	น้อย
8.	ท่านมีส่วนร่วมในตัดสินใจใช้จ่ายเงินของโครงการเอสเอ็ม แอล (SML) ของหมู่บ้าน	24	10.10	93	39.10	121	50.80	1.59	0.66	น้อย
9.	ท่านมีส่วนร่วมในการควบคุมค่าใช้จ่าย หรือดูรายรับรายจ่ายเงินโครงการเอสเอ็ม แอล (SML)	29	12.20	82	34.50	127	53.40	1.59	0.69	น้อย

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ลักษณะการมีส่วนร่วม		ระดับการมีส่วนร่วม								
		มาก (ทุกครั้ง) (3)		ปานกลาง (บางครั้ง) (2)		น้อย (นานๆครั้ง) (1)		ค่าเฉลี่ย (3)	SD	แปลผล
		จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)			
10.	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดซื้อ จัดจ้าง หรือ รับทราบหลักการจัดซื้อ จัดจ้างตามโครงการ	25	10.50	84	35.30	129	54.20	1.56	0.67	น้อย
11.	ท่านได้มีส่วนร่วมเสนอขอความช่วยเหลือใน โครงการต่างๆของ เอส เอ็ม แอล (SML) มาก น้อยเพียงใด	25	10.50	81	34.00	132	55.50	1.55	0.68	น้อย
	รวม	295	11.30	1061	40.50	1262	48.20	1.62		น้อย

จากตารางที่ 11 ระดับการมีส่วนร่วม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีส่วนร่วมในการจัดประชุมประชาคมของหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 42.30 คิดเฉลี่ยเท่ากับ 1.62 แปลผล ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง ระดับรองลงมา พบว่า การมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมประชาคมของหมู่บ้านในโครงการ SML คิดเป็นร้อยละ 45.00 คิดเฉลี่ยเท่ากับ 1.73 แปลผล ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง ระดับการมีส่วนร่วมรองลงมา ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะปัญหาความต้องการในที่ประชุมคิดเป็นร้อยละ 44.10 คิดเฉลี่ยเท่ากับ 1.68 แปลผล ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง การเสนอชื่อคัดเลือกคณะกรรมการ, การให้การสนับสนุนหรือคัดค้าน, การเข้าร่วมพิจารณาปัญหาความต้องการ, การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของโครงการ SML, การตัดสินใจใช้จ่ายเงินของโครงการ, การควบคุมค่าใช้จ่าย, การมีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้าง และการมีส่วนร่วมเสนอขอความช่วยเหลือในโครงการ SML พบว่า การมีส่วนร่วมทุกข้อของประชาชนให้การมีส่วนร่วมในเกณฑ์ที่ต่ำ ในระดับแปลผลน้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.62

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของการตัดสินใจคัดเลือกปัญหาโครงการ SML ในหมู่บ้าน

กิจกรรมในโครงการ	ทำ		ไม่ทำ	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประธานและคณะกรรมการโครงการเอส เอ็ม แอล (SML) จัดให้มีการประชุมประชาคมในหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนเสนอความคิดเห็น หรือเสนอปัญหาต่อที่ประชุม	179	75.20	59	24.80

จากตารางที่ 12 พบว่า มีการจัดประชุมประชาคมในหมู่บ้าน/ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 75.20 และไม่มีการจัดประชุมประชาคมในหมู่บ้าน/ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 24.80

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกปัญหา

หลักเกณฑ์	จำนวน	ร้อยละ
การคัดเลือกปัญหาที่ผ่านมาของหมู่บ้านของท่านใช้หลักเกณฑ์ใดเป็นตัวชี้ขาด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
- พิจารณาจากปัญหาว่าเป็นเรื่องส่วนตัวหรือส่วนรวม	87	36.55
- ยึดเอาความเดือดร้อนของคนส่วนใหญ่เป็นหลัก	81	34.03
- ยึดประโยชน์และความคุ้มค่ากับการดำเนินงานเป็นหลัก	70	29.41
- ยึดจากจำนวนเงินงบประมาณเป็นหลักใช้ให้น้อยเหลือให้มาก	41	17.22
- ยึดการดำเนินงานโครงการ SML โดยให้ประชาชนในหมู่บ้านทำเองหมด	29	12.18
- ยึดทุกข้อเป็นเกณฑ์ประกอบการตัดสินใจ	49	20.60
- อื่นๆ (ระบุเหตุผลส่วนตัว)	4	1.68

จากตารางที่ 13 พบว่า เกณฑ์ที่ทางกลุ่มใช้ในการคัดเลือกปัญหา โดยพิจารณาจากความจำเป็นที่ต้องแก้ไข พิจารณาจากปัญหาว่าเป็นเรื่องส่วนตัวหรือส่วนรวมได้รับการพิจารณาก่อน คิดเป็นร้อยละ 36.60 และร้อยละ 34.03 รองลงมายึดเอาความเดือดร้อนของคนส่วนใหญ่

ตารางที่ 14 โครงการ SML ที่ได้ดำเนินการไปแล้วในหมู่บ้านท่าน เป็นไปตามความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านเพียงใด

หลักเกณฑ์	จำนวน	ร้อยละ
โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ที่ได้ดำเนินการไปแล้วในหมู่บ้านของท่านเป็นไปตามความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านเพียงใด		
- เป็นไปตามความต้องการของคนทั้งหมู่บ้าน	113	47.50
- เป็นไปตามความต้องการของคนบางกลุ่มในหมู่บ้าน	89	37.40
- เป็นไปตามความต้องการของคนส่วนน้อยในหมู่บ้าน	33	13.90

- อื่นๆ	3	1.30
---------	---	------

ตารางที่ 14 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า การตัดสินใจในการคัดเลือกปัญหาหรือทำโครงการ SML เป็นไปตามความต้องการของคนทั้งหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 47.50 รองลงมา คือ เป็นไปตามความต้องการของคนบางกลุ่มในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 37.40

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของโครงการ SML ที่ผ่านไปในหมู่บ้านเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในลักษณะใด

ประโยชน์โครงการ SML	จำนวน	ร้อยละ
โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ที่ผ่านไปในหมู่บ้านเป็นประโยชน์ต่อประชาชนลักษณะใด		
- สร้างรายได้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง	95	39.90
- ไม่เกิดประโยชน์กับชุมชน	31	13.00
- จบโครงการทุกอย่างก็จบ	37	15.50
- เป็นประโยชน์เฉพาะบุคคล	71	29.80
- อื่นๆ ได้แก่ ไม่ทราบรายละเอียดของ SML, โครงการบางปีเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม, เป็นประโยชน์แต่ยังไม่สร้างรายได้ให้ต่อเนื่อง, อำนวยความสะดวกของการบริโภค	4	1.70

จากตารางที่ 15 พบว่า โครงการ SML ในหมู่บ้านหนองไค้ ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพงจังหวัดเชียงใหม่ สร้างรายได้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 39.90 รองลงมา เป็นประโยชน์เฉพาะบุคคล คิดเป็นร้อยละ 29.80

ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของโครงการ SML เป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างต่อเนื่องเพราะ

ประโยชน์โครงการ SML	จำนวน	ร้อยละ
โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) เป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างต่อเนื่องเพราะ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) - คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในโครงการและการดำเนินงาน	104	33.10

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ประโยชน์โครงการ SML	จำนวน	ร้อยละ
- คนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อการทำโครงการ	71	22.60
- คนในชุมชนมีความเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม	65	20.70
- ทุกคนทุกกลุ่มในชุมชนประสานร่วมมือต่อกันเป็นอย่างดี	62	19.70
- อื่นๆ ได้แก่ ไม่ระบุเหตุผล, ไม่ทราบรายละเอียดของ SML , ยังไม่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนมากนัก, ไม่แน่ใจว่าจะเป็นประโยชน์กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง, ต้องติดตามผลการดำเนินการ, ไม่มีข้อเลือกที่แท้จริงในปัจจุบัน, ยังไม่เป็นประโยชน์เท่าที่ควร	12	3.80

จากตารางที่ 16 พบว่า ในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในโครงการและการดำเนินงาน คิดเป็นร้อยละ 33.10 รองลงมา คือ ประชาชนมีความรับผิดชอบ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม และประสานร่วมมือในชุมชน ระหว่างชุมชนด้วยดี

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของโครงการ SML ที่ไม่ประสบผลสำเร็จด้วยสาเหตุต่างๆ คือ

เหตุที่โครงการไม่ประสบความสำเร็จ	จำนวน	ร้อยละ
โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ที่ไม่ประสบความสำเร็จด้วยสาเหตุต่างๆเพราะ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		

- คนในชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจต่อการดำเนินงาน โครงการ	115	28.00
- คนในชุมชนขาดความรับผิดชอบคิดว่าไม่ใช่หน้าที่	112	27.30
- ชุมชนขาดบุคลากรที่ดีมีความรู้	89	21.70
- ชุมชนขาดการประสานงานที่ดีที่มีประสิทธิภาพ	90	22.00
- อื่นๆ (ระบุเหตุผลส่วนตัว)	4	1.00

จากตารางที่ 17 พบว่า โครงการ SML ในหมู่บ้าน/ชุมชน ที่ไม่ประสบความสำเร็จ ส่วนหนึ่งมาจากสาเหตุคนในชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจต่อการดำเนินงานโครงการ คิดเป็นร้อยละ 28 รองลงมา คือ ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ขาดการประสานเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายต่างหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จ และขาดความเสียสละเพื่อส่วนรวม

ผลการศึกษาข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และผู้มีความรู้เกี่ยวกับโครงการและการพัฒนาชุมชน พบว่า

1. ประชาชนเห็นด้วยกับการดำเนินงานโครงการ SML เพราะเป็นโครงการที่เสริมสร้าง พัฒนาให้ประชาชนได้รับความรู้ ได้รับประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในการทำงาน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสนอความคิด และยอมรับความคิดของผู้อื่นตามหลักประชาธิปไตย
2. เป็นโครงการที่สร้างให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกที่ดี มีความเสียสละ และรับผิดชอบร่วมกัน มีความรัก ความสามัคคีระหว่างกัน สำนึก ใฝ่ระวัง และรักษาผลประโยชน์อันเป็นสมบัติของชุมชนร่วมกัน
3. โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน SML สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน ความต้องการได้ในบางส่วนในหมู่บ้าน/ชุมชน ทำให้ประชาชนได้รับความสะดวกสบาย มีรายได้ มีอาชีพ สร้างฐานะครอบครัวให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
4. โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน SML เป็นโครงการที่ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ได้มีโอกาสบริหารจัดการด้วยตนเองจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในหมู่บ้าน ได้มีโอกาสกำกับ ติดตาม ตรวจสอบโดยคนในชุมชน โดยยึดประโยชน์ร่วมกันเป็นสำคัญ

บทสัมภาษณ์จาก นายอนันต์ ปันคำมูล (2556) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อุดตประธาน
โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน SML

“หมู่บ้านได้รับประโยชน์หลายๆ อย่างจากโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน SML อาทิเช่น แท็งก์น้ำประปา หมู่บ้าน โรงงานพร้อมอุปกรณ์เครื่องมือกรองน้ำที่ได้รับจากโครงการ SML ทุกวันนี้ชุมชนได้รับประโยชน์มากจากโครงการ”

บทสัมภาษณ์จาก นายสวัสดิ์ ใจคำแปง (2556) ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านหนองโค้ง ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

“เห็นว่าดี เป็นโครงการที่สร้างสรรค์ สร้างคนให้รู้จักทำงานเพื่อส่วนรวม เพื่อหมู่บ้าน ให้มีความเข้าใจ มีความรัก สามัคคีต่อกัน รับผิดชอบ และรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมร่วมกัน”

บทสัมภาษณ์จาก นายประพันธ์ ทินอุทัย (2556) ประธานโครงการ SML ปี 2555 – 2557

“ได้นำเงินโครงการ SML จำนวน 500,000 บาท ที่ได้รับจากภาครัฐมาดำเนินการจัดซื้อรถอีแต๋น, ซื่อโต๊ะเหล็ก, แก้วพลาสติก, ซื่อเครื่องเสียง 1 ชุด ทุกวันนี้เวลามีงานต่างๆ ในชุมชนประชาชนจะมาใช้บริการยืมแต่ละงานๆ ไป เกิดประโยชน์มาก”

บทสัมภาษณ์จาก นางแรมใจ แสงคำ (2556) ประธานกลุ่มสตรี หมู่ 2 บ้านหนองโค้ง ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

“เห็นว่าโครงการ SML เป็นโครงการที่ดี ประชาชนได้ประโยชน์ หมู่บ้าน/ชุมชนได้รับประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ ประชาชนได้รับผลประโยชน์ และรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน มีความรัก มีความเข้าใจที่ดีต่อกันในหมู่บ้าน ซึ่งสะดวกและง่ายต่อการสร้างสรรค์และพัฒนาชุมชนในโอกาสต่อไป”

สรุปภาพรวมจากคำสัมภาษณ์บุคคล

ผลที่ได้รับจากการวิจัยได้วิเคราะห์ความรู้ ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินงาน ขั้นตอน และวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน นับเป็นประสบการณ์ที่มีความสำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่ง เพราะนอกเหนือจากความสำเร็จของงานแล้วสิ่งที่ส่งผลตามมาคือ ความรัก สามัคคี และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชน อันหมายถึงความสำเร็จ ความก้าวหน้าของทุกๆ งานทุกโครงการ ที่เกิดในชุมชน ตั้งแนวความคิดการบริหารกองทุนหมู่บ้าน SML กล่าวไว้ว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชน ยิ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใดยิ่งแสดงว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น (กฐิน ศรีมงคล, 2548)

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน SML

ปัญหาและอุปสรรค

1. ประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจต่อกระบวนการ ขั้นตอนการทำงานภาคทฤษฎีของโครงการ SML ค่อนข้างดี คิดเป็นร้อยละถึง 81.3 แต่ในส่วนที่ยังเป็นปัญหา ได้แก่ หมู่บ้านขาดประชาชนที่มีจิตอาสาเข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันทำงานให้กับส่วนรวม ด้วยเหตุผลและข้ออ้างที่แตกต่างกัน จึงอยู่ในสภาพคนเดียวต้องทำหน้าที่ในเวลาเดียวกันหลายๆ อย่าง หลายๆ ตำแหน่ง ทั้งพัฒนา ทั้งกรรมการกองทุน กรรมการ SML ฯลฯ ในเวลาเดียวกัน หมู่บ้านเดียวกันควบหลายๆ หน้าที่ หลายๆ ตำแหน่ง

2. ระดับการศึกษาของประชาชนหรือของคณะกรรมการที่หลากหลาย ย่อมมีความแตกต่างกัน เป็นอุปสรรคต่อการทำงานที่บางคนก็เข้าใจดี บางคนยังไม่ค่อยเข้าใจ โดยเฉพาะผู้ที่ไม่เข้าใจมักถูกคนที่รู้กว่าชี้แนะ ชี้แนะ ซึ่งอาจเป็นการครอบงำทางความคิด ย่อมถูกตัดทอนลงไป ผลงานย่อมขาดประสิทธิภาพ ล่าช้า ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

3. ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวกับการเงิน การจัดซื้อ จัดจ้าง ของเงินงบประมาณ ประชาชนมีปัญหา โดยเฉพาะการจัดทำเอกสารหลักฐานที่เป็นระบบของทางราชการเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง ใช้อะไรได้มากน้อยแค่ไหน ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจ

4. การจัดสรรงบประมาณต้องพอเพียงและต่อเนื่อง ซึ่งบางครั้งเกิดปัญหาด้านงบประมาณไม่พอเพียงกับความต้องการที่จำเป็นของ โครงการหมู่บ้าน/ชุมชน บางครั้งก็ต้องโยกโครงการไปใช้กับ โครงการที่มีความสำคัญรองลงไป ซึ่งพอดีกับงบประมาณนั้นๆ

ข้อเสนอแนะจากแบบสอบถาม (คำถามปลายเปิด)

1. รัฐควรหาวิธีการว่าทำอย่างไรที่จะช่วยโน้มน้าว หรือดึงดูดให้ประชาชนได้เล็งเห็นคุณค่า เห็นความสำคัญ หรือวิธีการสร้างขวัญกำลังใจ ยกย่องให้ปรากฏในหมู่บ้าน เป็นบุคคลตัวอย่างแก่บุคคลที่เสียสละ อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อส่วนรวม สร้างประโยชน์แก่หมู่บ้าน แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2. รัฐควรจัดการอบรมเรียนรู้ให้แก่ประชาชน หรือกลุ่มทำงานให้ทราบถึงกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ตลอดจนบทบาทอำนาจหน้าที่ของตน เพื่อความมั่นใจ ความรวดเร็ว และให้เกิดซึ่งความถูกต้องต่อการดำเนินงาน โครงการ SML

3. รัฐควรจัดงบประมาณให้เพียงพอและต่อเนื่อง สอดรับกับความต้องการตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ของโครงการ
4. ผู้นำในหมู่บ้าน/ชุมชนควรจัดตั้งคณะกรรมการคอยระวังกำกับ ติดตาม ดูแล ผลงานของโครงการ SML ให้เกิดความคุ้มค่า คุ่มประโยชน์
5. ผู้นำในหมู่บ้าน/ชุมชนควรสร้างระเบียบการใช้ การเก็บรักษา ข้อตกลงต่างๆ ที่เป็นการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ที่มาจากความคิดของประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) กรณีศึกษาบ้านหนองไค้ หมู่ที่ 2 ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” โดยใช้วิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพในหมู่บ้าน ใช้แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ผู้มีความรู้ และคณะกรรมการกลุ่มพัฒนา อาสาสมัคร กลุ่มสตรีในหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา คือ

1. เพื่อวิเคราะห์ถึงความรู้ ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML)
2. เพื่อสำรวจถึงระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML)

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จากประชาชนในชุมชนบ้านหนองไค้ หมู่ที่ 2 ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 250 คน และเจ้าหน้าที่ผู้มีความรู้ กลุ่มบริหาร กลุ่มพัฒนา ในชุมชนบ้านหนองไค้ จำนวน 30 คน นำข้อมูลที่ได้ทำการวิเคราะห์โดยทำการวิเคราะห์หาค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (\bar{x}) (Mean)

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) กรณีศึกษาบ้านหนองไค้ หมู่ที่ 2 ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” สรุปเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปทางประชากร

ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 56.7 มีอายุระหว่าง 51 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.3 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 46.2 มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 42.9 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 59.6 มีรายได้อยู่ระหว่าง 3,501-6,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 39.1

จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านและชุมชน (SML) คิดเป็นร้อยละ 74.4

จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่รู้จักโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านและชุมชน (SML) คิดเป็นร้อยละ 74.8

ส่วนจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้รับความสะดวกสบายหรือมีรายได้จากโครงการ SML คิดเป็นร้อยละ 54.2

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานโครงการ SML ของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง

ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ SML จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 81.3 ตอบคำถามได้ถูกต้อง ซึ่งแสดงว่าประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ SML อย่างดี

ส่วนที่ 3 กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการ SML

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการ SML บ้านหนองไค้ หมู่ 2 ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมมีระดับน้อย/นานๆครั้ง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.62 แต่เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยย่อย พบว่า มีระดับของการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการเข้าประชุมประชาคมหมู่บ้านเรื่องเกี่ยวกับโครงการ SML ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.73 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมปานกลาง/บางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 4.50
2. มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและเสนอแนะปัญหา ความต้องการในที่ประชุมของหมู่บ้านในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.68 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมปานกลาง/บางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 44.1
3. มีส่วนร่วมในการเสนอชื่อคัดเลือกคณะกรรมการทำงานในโครงการ SML ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.67 โดยกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมน้อย/นานๆครั้ง คิดเป็นร้อยละ 45.0
4. มีส่วนร่วมโดยได้ยกมือสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหาต่างๆ ในที่ประชุมในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.65 โดยกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมน้อย/นานๆครั้ง คิดเป็นร้อยละ 47.5
5. ร่วมพิจารณาคัดเลือกปัญหาความต้องการของหมู่บ้าน เพื่อนำมากำหนดเป็นโครงการ SML ของหมู่บ้านในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.63 โดยกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมน้อย/นานๆครั้ง คิดเป็นร้อยละ 48.3
6. มีส่วนร่วมในการจัดการประชุมประชาคมของหมู่บ้านในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.62 โดยกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมปานกลาง/บางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 48.3
7. มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของโครงการ SML ในหมู่บ้าน/ชุมชนในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.59 โดยกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมน้อย/นานๆครั้ง คิดเป็นร้อยละ 49.6
8. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้จ่ายเงินของโครงการ SML ของหมู่บ้าน/ชุมชนในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.59 โดยกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมน้อย/นานๆครั้ง คิดเป็นร้อยละ 50.8
9. มีส่วนร่วมในการควบคุมค่าใช้จ่าย หรือดูแลรับจ่ายเงินของโครงการ SML ของหมู่บ้าน/ชุมชนในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.59 โดยกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมน้อย/นานๆครั้ง คิดเป็นร้อยละ 53.4
10. มีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้าง หรือรับทราบหลักการจัดซื้อจัดจ้าง ตามโครงการ SML ในหมู่บ้าน/ชุมชนในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.56 โดยกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมน้อย/นานๆครั้ง คิดเป็นร้อยละ 54.2
11. มีส่วนร่วมในการเสนอขอความช่วยเหลือในโครงการต่างๆ ของ SML ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.55 โดยกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมน้อย/นานๆครั้ง คิดเป็นร้อยละ 55.5

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อโครงการ SML

ปัญหาและอุปสรรค ที่เสนอโดยกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดคู่มือการอบรมเรียนรู้ถึงบทบาทหน้าที่ที่ต้องทำต่องานโครงการ ต่อหมู่บ้าน/ชุมชนส่วนรวม จึงทำให้งานล่าช้า ขาดประสิทธิภาพเท่าที่ควร
2. ต้องสร้างความตระหนัก ความเป็นผู้มีจิตอาสา เสียสละได้เพื่อส่วนรวม ปราศจากอคติ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่พวกพ้องเฉพาะของตนเอง ยึดประโยชน์ของหมู่บ้าน/ชุมชน มุ่งความสำเร็จของชุมชนเป็นเป้าหมาย
3. ปัญหาใดเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับที่ยังไม่เอื้อต่องานโครงการ SML ควรพัฒนา ปรับปรุงในด้านระเบียบปฏิบัติ ระเบียบเกี่ยวกับบุคคล หรือเกี่ยวกับการเงิน การทำงาน ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสบริหารจัดการอย่างแท้จริง
4. ด้านงบประมาณ ควรจัดสรรให้พอเพียงต่อโครงการที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างแท้จริงของหมู่บ้าน/ชุมชน และควรคำนึงถึงความต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนนั้นจะสำเร็จ และเป็นไปตามเป้าหมาย
5. ควรกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ผู้ทำงานให้ชัดเจน เพื่อเป็นขวัญกำลังใจและช่วยสร้างความกระตือรือร้นแก่ผู้ทำงานโครงการ SML

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) : กรณีศึกษา หมู่ที่ 2 บ้านหนองไค้ ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” เห็นว่ามีประเด็นสำคัญ คือ

1. ประชาชนในหมู่ที่ 2 บ้านหนองไค้ ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ รู้จักโครงการพัฒนาศักยภาพ (SML) โดยส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 74.8 มีเพียงประชาชนบางส่วนที่ยังไม่รู้จักโครงการพัฒนาศักยภาพ (SML) คิดเป็นร้อยละ 25.2 น่าจะศึกษาถึงสาเหตุของระบบการทำงาน ด้านการประชาสัมพันธ์ถึงขั้นตอนความบกพร่อง เพื่อหาทางพัฒนาให้การรับรู้ของประชาชนดีขึ้น

กลุ่มบุคคลที่ไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการ คิดเป็นร้อยละ 54.2 ทั้งนี้เพราะผลผลิตจากโครงการพัฒนาศักยภาพ (SML) บ้านหนองไค้ เป็นประเภทจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้สำหรับกิจกรรมในหมู่บ้าน/ชุมชน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ถ้วย ชาม เป็นต้น ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่า กลุ่มบุคคลเหล่านี้ยังไม่เคยหยิบยืมอุปกรณ์ส่วนนี้ไปใช้ หรืออาจเคยใช้ประโยชน์จากอุปกรณ์นั้นๆ แล้ว แต่ไม่ทราบที่มาของวัสดุอุปกรณ์นั้นๆ

2. ระดับความรู้ ความเข้าใจ ของประชาชนที่มีต่อ โครงการพัฒนาศักยภาพของ หมู่บ้าน/ชุมชน (SML) บ้านหนองไค้ ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจถึงระเบียบปฏิบัติ และเข้าใจการดำเนินงานของโครงการ พัฒนาศักยภาพ SML โดยส่วนมากถึงร้อยละ 81.3 ซึ่งถือได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในระดับดีมาก สอดคล้องกับ คณิงนิจ กองผาพา (2543:13) ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนา บุคลากร ได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติในการปฏิบัติ ปรับตัวให้ทันกับ วิทยาการเทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และยังช่วยให้มีความก้าวหน้า ในตำแหน่งหน้าที่ หน่วยงานได้รับผลผลิตเพิ่มขึ้น เมื่อได้รับการพัฒนาแล้ว ความสามารถและ ความประพฤติกของบุคลากรจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่หน่วยงานต้องการ

3. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อ โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ ชุมชน (SML) : กรณีศึกษา หมู่ที่ 2 บ้านหนองไค้ ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า ประชาชน

มีส่วนร่วมในการดำเนินงานจัดประชุมประชาคมหมู่บ้านอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเฉพาะด้าน ปรากฏว่า การเข้าประชุมประชาคมของหมู่บ้าน การแสดงความคิดเห็น และเสนอแนะปัญหาความต้องการในการประชุม ของประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในด้านอื่นๆ เช่นเสนอชื่อคัดเลือกคณะทำงาน, ยกมือสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา ความต้องการในที่ประชุม การคัดเลือกปัญหาความต้องการของหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมในด้าน การเงิน รวมถึงการจัดซื้อจัดจ้าง ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ

การวิจัยที่พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานจัดประชุม และเข้าร่วม ประชุมประชาคมหมู่บ้านอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ น่าจะมีสาเหตุมาจากการเล็งเห็นความจำเป็น และความสำคัญของกองทุนพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) เป็นกองทุนที่สามารถสนอง ความต้องการและความจำเป็นเร่งด่วน นำไปสู่การสร้างสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชน ส่งเสริมและ พัฒนาหมู่บ้านและชุมชนให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการกองทุนของ ตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ การเสริมศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจ พอเพียง อีกทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน ตลอดจนกระตุ้น เศรษฐกิจในระดับรากหญ้า รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต ประกอบกับ สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน (SML) เล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตนเอง ซึ่งเป็นช่องทางสนองต่อปัญหาความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่นได้ถูกต้องตรงประเด็น (สำนัก มาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักมาตรฐาน อุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย 2545:115) สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุน

หมู่บ้านในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านที่นำไปสู่ความสำเร็จ คือ การมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมทำ การมีส่วนร่วมติดตาม ตรวจสอบ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืน อันเป็นกลไกในการพัฒนาชุมชนและสังคม โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรม ด้วยความเต็มใจและจิตสำนึกความรู้สึกรับผิดชอบเป็นเจ้าของชุมชน แต่เนื่องจากกองทุนหมู่บ้าน (SML) เป็นเรื่องใหม่ และมีการกำหนดภาระ บทบาทไว้ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งชุมชนจะต้องมีความพร้อมเพื่อรองรับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านด้วยสมาชิกในชุมชนเอง แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้วชุมชนยังขาดความพร้อมอยู่มากไม่ว่าจะเป็นขาดผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถ และการปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในชุมชนให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลง สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจไม่ตรงกัน ขาดการประสานงานที่ดี และที่สำคัญคนในชุมชนยังขาดความรับผิดชอบ ประกอบกับความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานและบุคคลที่มีส่วนรับผิดชอบไม่ทั่วถึง จึงส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานจัดประชุม และเข้าร่วมประชุมประชาคมหมู่บ้านอยู่ในระดับปานกลาง อีกทั้งสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน (SML) ส่วนหนึ่งที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมประชุม จึงทำให้ขาดโอกาสในการรับรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการซักถามประเด็นปัญหาต่างๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาจัดการกองทุนหมู่บ้านพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน

จากแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ นั้น มีกิจกรรมที่ครอบคลุมในวงจรควบคุมคุณภาพ (quality control circle ของ Demming) ได้แก่ การวางแผน เช่น การร่วมกำหนดนโยบาย วางแผนกิจกรรม การประชาสัมพันธ์ การปฏิบัติ เช่น การเข้าไปมีอำนาจควบคุม การตัดสินใจ การลงทุน การตรวจสอบ เช่น การร่วมกันค้นหาปัญหา การติดตามประเมินผล การปรับปรุงแก้ไข เช่น การร่วมรับผิดชอบ ผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม การตกลงใจหาวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งตามวงจรควบคุมคุณภาพนั้นขึ้นอยู่กับระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมเทียม การมีส่วนร่วมบางส่วน และการมีส่วนร่วมแท้จริง นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับวิธีการมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมโดยตรงและการมีส่วนร่วมโดยอ้อมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ไพฑูรย์ เตชะรินทร์ (2535, หน้า 30) กล่าวว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การมีส่วนร่วมโดยตรง (direct participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (inclusive organization) การมีส่วนร่วมโดยอ้อม (indirect participation) และการมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ (open participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน(non-representative) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ทุกเวลา

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) กรณีศึกษา บ้านหนองโ้ง ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างตัวแปร เพศ อายุ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) ดังนี้

3.1 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลการวิจัยดังกล่าว ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของประภัสสร อูราสาย (2543 : บทคัดย่อ) เรื่อง “การมีส่วนร่วมของกรรมการหมู่บ้านในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี” พบว่า เพศ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกรรมการหมู่บ้านในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)

จากผลการวิจัยที่พบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นั้น น่าจะมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากประชาชนซึ่งมีทั้งเพศชายและเพศหญิงมีการประชุม ปรึกษาหารือ หรือแม้แต่การร่วมกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้านด้านต่างๆ มีลักษณะการดำเนินงานเหมือนกัน โดยทั้งเพศชายและเพศหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน จึงทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) ไม่แตกต่างกัน

สิ่งที่ควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษก็คือ การดำเนินงานของโครงการจะต้องคำนึงถึงความเท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพ และให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอนของการดำเนินงานโครงการอย่างเสมอภาคกัน เพื่อก่อให้เกิดความรักและความสามัคคีกันในชุมชน อันจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนในด้านอื่นๆ ต่อไป

3.2 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) โดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเฉพาะด้านปรากฏว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

จากผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับผลการศึกษาของประภัสสร อูราสาย (2543 : บทคัดย่อ) เรื่อง “การมีส่วนร่วมของกรรมการหมู่บ้านในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี” พบว่า อายุเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกรรมการหมู่บ้านในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของละมัย นวลใยสวรรค์ (2543 : บทคัดย่อ) เรื่อง “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดนครพนม” ที่พบว่า อายุเป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน คือ อายุ 15-30 ปี อายุ 31-40 ปี อายุ 41-50 ปี และ อายุ 51 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) ไม่แตกต่างกัน น่าจะมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากประชาชนกลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้านมีอายุไม่แตกต่างกันมาก และได้มีโอกาสเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานไปพร้อมๆ กัน อีกทั้งในปัจจุบันระบบการติดต่อสื่อสารและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ พรทิพย์ อนุตรพงศ์ และถำของบุญยืน (2544:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองนำอยู่ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า อายุ การศึกษา สถานภาพการสมรส มีส่วนในการพัฒนาต่างกัน และผู้มีตำแหน่งในชุมชนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วม

4. แนวทางการตัดสินใจคัดเลือกปัญหาและกิจกรรมหรือโครงการ SML ส่วนใหญ่ให้ประชาชนทุกคนในหมู่บ้านและชุมชนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น เสนอปัญหาและมีการคัดเลือกปัญหาจากความจำเป็นของคนส่วนใหญ่และเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในหมู่บ้านทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) ของคณะกรรมการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบันที่ให้ทุกโครงการที่ลงสู่ชนบทต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นตามปรัชญาของการพัฒนา (กฐิน ศรีมงคล, 2542)

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ไม่ได้เป็นหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง หากแต่เป็นหน้าที่ของสมาชิกทุกคน ที่ต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชน และเสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ทั้งในและนอกชุมชน ทั้งนี้มีปัจจัยหลายประการที่จะทำให้การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ พิชญยุทธ์ สิงสหาย (2546:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของโครงการกองทุนหมู่บ้าน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จ คือ การแลกเปลี่ยน สื่อสารของสมาชิก

5.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) : กรณีศึกษา หมู่ที่ 2 บ้านหนองโค้ง ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. รัฐบาลควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ในหลายๆ ช่องทาง เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ รับทราบอย่างทั่วถึง ขอความร่วมมือประชาชนร่วมกันบริหารจัดการให้บรรลุตามนโยบายของรัฐบาลอย่างบริสุทธิ์ โปร่งใส ตรวจสอบได้

2. ระดับจังหวัดควรจัดทำจุลสารหรือแผ่นพับเพื่อชี้แจงลำดับความสำคัญก่อนหลังในรายละเอียดของการดำเนินงานและหลังดำเนินงานเสร็จสิ้น

3. ระดับอำเภอ หรือองค์กรส่วนท้องถิ่นควรจัดวิทยากรประชุมชี้แจงประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ได้ทราบถึงความสำคัญและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อโครงการ SML พร้อมฝึกปฏิบัติ

4. ทางจังหวัดควรแต่งตั้งกรรมการติดตาม ตรวจสอบ ผลการทำงานเป็นระยะ เพื่อป้องกันความผิดพลาด

5. ชุมชนควรมีความเสถียร อุทิศตนเองเข้ามามีส่วนร่วม เอาใจใส่ ปกป้องดูแลทรัพย์สินอันเป็นสมบัติของส่วนรวมร่วมกัน

6. ชุมชนควรสร้างระเบียบการใช้ การเก็บรักษา ข้อตกลงต่างๆ ร่วมกัน ที่เอื้อประโยชน์ต่อทุกคนในชุมชน ให้มีโอกาสดำเนินการได้ร่วมกันอย่างเป็นธรรม

5.4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน SML

1. ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้ หรือทำความเข้าใจให้กับประชาชนมากที่สุด เพื่อความรวดเร็วของงาน และความถูกต้องเป็นสำคัญ

2. รัฐควรเพิ่มเงินงบประมาณโครงการให้เพียงพออย่างต่อเนื่อง ให้เหมาะสมกับโครงการที่มีความจำเป็นเร่งด่วนจากประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างแท้จริง

3. ควรประชาสัมพันธ์เชิญชวน หรือรณรงค์ให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ได้เห็นความสำคัญของโครงการ เสถียรเพื่อส่วนรวม มีบทบาทในการคิด การกระทำ และแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของงาน SML ที่ทำ

4. ควรมีกฎหมายรองรับ อำนาจหน้าที่ ของคณะกรรมการที่ดำเนินการตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน SML

5.5 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแนวทางเสริมสร้าง หรือหาวิธีการจูงใจ ส่งเสริมในรูปของรางวัล หรือค่าตอบแทนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานโครงการ SML ในหมู่บ้านของตน
2. ชุมชนหรือองค์กรท้องถิ่นควรจัดให้มีการศึกษาดูงานท้องถิ่นอื่นที่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหา หรือบริหารจัดการโครงการ SML ที่โดดเด่น เพื่อเป็นแนวทางในการนำมาปรับปรุงพัฒนาโครงการในชุมชนตนเองให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป
3. ควรนำประสบการณ์ คุณค่าหรือประโยชน์ความสำเร็จที่ได้จากการมีส่วนร่วมในการทำงานมาปรับปรุง และพัฒนาคนในรุ่นต่อไปให้มีคุณค่าต่องานต่อสังคม

กรรณิกา ชมดี.(2524). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.กรุงเทพมหานคร.

กฐิน ศรีมงคล.(2548). การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการเกษตร เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กษิร สุพจน์เฉลิมขวัญ.(2545). การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษา กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมในจังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เกษแก้ว วิมนมาลา. (2539). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับเสรีภาพทางวิชา

โกวิท พวงงาม.(2542). การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการ และมติใหม่ในอนาคต. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

โกศล สุทรพฤษ.(2538). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- คณิงนิจ กองผาพา.(2543). การพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตเทศบาลเมือง จังหวัดขอนแก่น. รายงานการศึกษา
ค้นคว้าอิสระ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- จารุพงศ์ พลเดช. (2546). การบริหารแบบมีส่วนร่วมและการให้อำนาจปฏิบัติ. ประชาศึกษา, 7, 12.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม
ของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ติน ปรัชญพฤทธิ.(2539). ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมา
ชิราช.
- ธงชัย จันทร์รุ่งเรือง.(2541). รายงานการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาท้องถิ่นของ
ประชาชนในจังหวัดเพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์ : สำนักวิจัยและบริการวิชาการ สถาบัน
ราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2539). องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). ถิ่นพัฒนากร.กรมการพัฒนาชุมชน.บริษัท ไร่ไทยเพรส จำกัด. ค้นเมื่อ
วันที่ 5 มกราคม 2558 .จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/549133>
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์.(2540). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์และปกเจริญผล.บุญยิ่ง โหมคเทศน์.(2530). การมีส่วนร่วมของประชาชนใน
การปกครองท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองชุมพร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประพันธ์ ทินอุทัย. (1 กรกฎาคม 2556). สัมภาษณ์. ประธานโครงการ SML ปี 2555 – 2557 หมู่ 2
บ้านหนองไค้ ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่.
- ประภัสสร อูราสาย. (2543). การมีส่วนร่วมของกรรมการหมู่บ้านในการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็น
พื้นฐาน (จปฐ.) : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี.กรุงเทพฯ: คณะ
พัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประยูร ศรีประสาธน์.(2542). รายงานการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ในการ
ดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา. ปทุมธานี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราช.

- ปรีชญา เวสารัชช.(2538). รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนา
ชนบท. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปราชญา กล้าผจญ. (2545). **สู่ทางสู่ความสำเร็จของนักบริหาร**. กรุงเทพฯ : การศาสนา.ปาริชาติ
วลัย เสถียร.(2543). **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- พรทิพย์ อนุตรพงศ์ และลำพอง บุญยืน.(2544). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมือง
น่ายู่ จังหวัดนครสวรรค์**. ม.ป.ท.
- พิชัยยุทธ ถึงห้สหาย. (2546). **การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินโครงการกองทุนหมู่บ้าน
และชุมชนเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีกิ่งอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา**.กรุงเทพฯ.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์.(2527). **พัฒนานโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การ
ปัจจุบันของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : สักดิ์โสภณการพิมพ์.
- ภิญโญ สารธ. (2526). **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- มนตรี กรรพุมภาลย์.(2539). **การพัฒนาชุมชน แนวคิดและการปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่:
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยินดี เจ้าแก้ว และคณะฯ. (2544). **วิจัยเชิงปฏิบัติการติดตามส่งเสริมการบริหารกองทุนหมู่บ้านและ
ชุมชนเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช กรณีศึกษา 5 หมู่บ้าน**. นครศรีธรรมราช : สถาบัน
ราชภัฏนครศรีธรรมราช
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี.(2529). **เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาชนบท หน่วยที่ 8-15 สาขาส่งเสริม
การเกษตรและสหกรณ์**. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์
พลชัย.
- แรมใจ แสงคำ. (5 กรกฎาคม 2557). **สัมภาษณ์**. ประธานกลุ่มสตรี หมู่ที่ 2 ตำบลต้นเปา อำเภอ
สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่.
- ละมัย นวลไชยสวรรค์. (2543). **ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของคณะกรรมการ
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดนครพนม**. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์.
- วันเพ็ญ วอกลาง. (2534). **การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก**. นิพนธ์
พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิทยา ทิพย์ทอง. (2545). **สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา**

- สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
การบริหารการศึกษา. สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- วิทยากร เชียงกุล.(2527). การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย : บทวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : ฉบับแกระ.
- วิลาวัลย์ วรรณวิจิตร.(2546). การมีส่วนร่วมของกรมการกองทุนโครงการแก้ไขปัญหาความ
ยากจน (กข.คจ.) ประจำหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน.
กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมยศ นาวิการ. (2545). การบริหารแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- สวัสดิ์ ใจคำแพง. (24 มิถุนายน 2557). สัมภาษณ์. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 บ้านหนองโค้ง ตำบลต้นเปา
อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์.(2526). การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2545). รูปแบบการมีส่วนร่วมในสถานศึกษา. วารสารวิชาการ.
- แสวง รัตนมงคลมาส. (2538). การระดมมวลชนและการมีส่วนร่วมของมวลชน. กรุงเทพฯ.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักมาตรฐาน
อุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน.
กรุงเทพฯ : บริษัท เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- อนันต์ ปันคำมูล. (27 มิถุนายน 2557). สัมภาษณ์. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 บ้านหนองโค้ง ตำบล
ต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่.
- อกิน รพีพัฒน์.(2547). การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษา
นโยบายสาธารณสุข.
- อนุภรณ์ สุวรรณสัทิสกร. (2529). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลต่อโครงการ ปี 2528
อำเภอชนบท. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา.
- อรุณ รักธรรม .(2536). หน่วยที่ 4 พฤติกรรมองค์กร ในประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนว
ปฏิบัติในการบริหารการศึกษา. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- อ้อยทิพย์ เกตุเอม และคณะฯ (2544). การติดตามการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
แห่งชาติ ศึกษาเฉพาะกรณี 5 หมู่บ้านในจังหวัดนครราชสีมา. รายงานการวิจัย โปรแกรม
วิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.
- Anthony, William, P. (1978). **Participative Management**. Massachusetts: Addison-Wesley.
- Arnstein, S.R. (1969). Ladder of citizen participation. **Journal of American Institute of
Planners**. 35, 216.
- Berkley, G.E. (1975). **The craft of public adminisstration**. Boston : Allyn and Bacon,Inc

- Cohen and Uphoff, N.T. Rural Development Participation : **Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation**. Rural Development Committee Center for International Studies , Cornell University , 1981.
- Davis and Newstrom. (1985). **Human Behavior of at Work; Organizational International Studen Edition**,New York: McGraw – Hill Book.
- Douglass , M. (1970). Some Perspective on the phenomenon of participation. **Adult education Journal**, 20 (2).
- Gustavo, Wilehes- Chau. (1992). **Community participation: Preceedings**. New York: McGraw – Hill.
- Keith. (1981). **Human Behavior at Work: Organizational behavior**. New York : McGraw Hill Book.
- Midgley, J,Hall,A.,Hardiman,M.,and Narine,D. (1986). **Community paraicpation, social Development and the state**. New york : Methuen.
- Okley, Peter and Marsden, Davis. (1987). **Approaches to participation in rural development**. Oxford: IBH Publiching.
- Reeder , W.W. **Some Aspects of The Information Social Participation of Farm Families in NewYork State**. NewYork :Unpublished Ph.D Dissertation, Cornell University , 1974.
- Robbins, S.P. (1990). **Oranization Theory Structure ,Design, and Applications**. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice - Hall.
- Stogdill. (1974). **R.M.Handbook of leadership**. New York: The Free Press.United Nation , Department of Internation Economic and Social Affair. **Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development** Report of The Meeting for The Adhoc Group of Expert. New York :United Nation , 1981.
- Whang,In-Joung. (1981). **Management of Rural Change in Korea : The Seamaul Undong**. Scoul: Seoul National University Press.
- White, Alastair T. (1982). Why community participation a decision of agreement. New York: United Nation Children' Fund.

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถาม

เรื่อง “ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนา ศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) : กรณีศึกษา หมู่ที่ 2 บ้านหนองโค้ง ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่”

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ใช้ในการเก็บข้อมูล เพื่อศึกษาค้นคว้าเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนา ศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML)

ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่าน ได้กรุณาตอบแบบสอบถามและแสดงความคิดเห็นที่ตรงกับความเป็นจริง ข้อมูลต่างๆที่ได้ครั้งนี้จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อการศึกษาเท่านั้น

2. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัว

ตอนที่ 2 เป็นความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโครงการพัฒนา ศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน

(SML)

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานโครงการ

SML

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นที่มีต่อโครงการ SML

ตอนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการ SML

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความร่วมมือในการกรอกแบบสอบถาม

นี้

ขอขอบพระคุณ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง “ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนา ศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) : กรณีศึกษา หมู่ที่ 2 บ้านหนองไค้ ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่”

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยของนักศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
2. กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด หรือเติม ข้อความลงในช่องว่าง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

1. เพศ

1. ชาย

2. หญิง

2. อายุ

1. 15 – 30 ปี

2. 31 – 40 ปี

3. 41 – 50 ปี

4. 51 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

1. ประถมศึกษา

2. มัธยมศึกษา

3. อนุปริญญา

4. ปริญญาตรี

5. สูงกว่าปริญญาตรี

6. อื่นๆ ระบุ.....

4. อาชีพ

1. นักศึกษา

2. รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

3. ค้าขาย/ธุรกิจ

4. พนักงานเอกชน

5. เกษตรกรรม

6. อื่นๆ ระบุ.....

5. ตำแหน่งหรือบทบาทหน้าที่ในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ไม่มีตำแหน่ง 2. กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน
 3. หัวหน้าครัวเรือน 4. กรรมการหมู่บ้าน
 5. สมาชิกเทศบาล 6. คณะกรรมการเอสเอ็มแอล
 7. กรรมการกองทุน 8. อื่นๆ ระบุ.....

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

1. ต่ำกว่า 1,500 บาท 2. 1,501 – 3,500 บาท
 3. 3,501 – 6,000 บาท 4. 6,001 – 15,000 บาท
 5. 15,001 บาทขึ้นไป

7. ท่านและครอบครัวเคยร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านหรือไม่

1. เคยร่วม 2. ไม่เคยร่วม

8. ท่านรู้จักโครงการพัฒนาศักยภาพ เอส เอ็ม แอล (SML) หรือไม่

1. รู้จัก 2. ไม่รู้จัก

9. ท่านได้รับความสะดวกสบายหรือมีรายได้เพิ่มขึ้นจากโครงการเอส เอ็ม แอล (SML)

1. ได้รับ 2. ไม่ได้รับ

ส่วนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ SML

คำชี้แจง กรุณาอ่านข้อความแล้วทำเครื่องหมาย (✓) ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
1.	โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชน ให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น		
2.	โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) เป็นโครงการที่รัฐบาลจัดสรรงบประมาณมาให้ประชาชนบริหารโดยตรง		
3.	โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) จัดตั้งเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม		

	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
4.	โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างตรงตามความต้องการของหมู่บ้าน		
5.	งบประมาณของโครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ได้มาก-น้อย ตามขนาดของหมู่บ้าน		
6.	โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ของหมู่บ้านท่านต้องคัดเลือกจากปัญหาความต้องการของคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน		
7.	โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) มีส่วนช่วยทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น		
8.	โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) จำเป็นต้องมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีศักยภาพ		
9.	กำหนดวันประชุมประชาคมของหมู่บ้านต้องปิดประกาศให้ทุกคนทราบก่อนวันประชุมไม่น้อยกว่า 3 วัน		
10.	การประชุมประชาคมของหมู่บ้านต้องมีคนเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่าร้อยละ 50		
11.	ผู้เข้าร่วมประชุมต้องเป็นคนไทย อาศัยในหมู่บ้าน ไม่น้อยกว่า 6 เดือน และมีอายุ 15 ปีบริบูรณ์		
12.	คณะกรรมการของหมู่บ้านและชุมชนจะต้องได้รับการรับรองจากที่ประชุมไม่น้อยกว่า 15 เสียง		
13.	การคัดเลือกผู้รับผิดชอบในการจัดซื้อจัดจ้างเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการของหมู่บ้านและชุมชน		
14.	คณะกรรมการของหมู่บ้านและชุมชน มีวาระการทำงาน 2 ปี		
15.	ทุกปีต้องมีการประชุมเพื่อรับรองคณะกรรมการเป็นรายบุคคล		
16.	คณะกรรมการของหมู่บ้านและชุมชนไม่มีสิทธิ์เสนอปัญหาความต้องการที่จะทำโครงการต่อที่ประชุม		

	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
17.	การคัดเลือกปัญหา/ความต้องการต้องจัดประชุมชาวบ้านทุกคนในหมู่บ้าน		
18.	การเสนอปัญหาและความต้องการแต่ละปัญหาจะต้องมีผู้รับรองสนับสนุนอย่างน้อย 5 คน		
19.	ปัญหาและความต้องการจะต้องไม่นำเงินไปใช้เป็นทุนหมุนเวียนให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนกุ่ม		
20.	โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ของหมู่บ้านเป็นการแก้ไขปัญหที่จำเป็นเร่งด่วนทุกอย่างที่ชาวบ้านส่วนใหญ่เดือดร้อน		

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาศักยภาพ

หมู่บ้าน/ชุมชน (SML)

	ลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม		
		มาก ทุกครั้ง (3)	ปานกลาง บางครั้ง (2)	น้อย นานๆ ครั้ง (1)
1.	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการประชุมประชาคมของหมู่บ้าน			
2.	ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมประชาคมของหมู่บ้านเรื่อง โครงการเอส เอ็ม แอล (SML)			
3.	ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอชื่อคัดเลือกคณะทำงานโครงการเอส เอ็ม แอล (SML)			
4.	ท่านได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะปัญหาความต้องการในการประชุมในหมู่บ้าน			
5.	ท่านได้ยกมือสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหาความต้องการที่มีผู้เสนอในที่ประชุม			
6.	ท่านได้ร่วมพิจารณาคัดเลือกปัญหาความต้องการของหมู่บ้าน เพื่อนำมากำหนดเป็นโครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ของหมู่บ้าน			

	ลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม		
		มาก ทุกครั้ง (3)	ปานกลาง บางครั้ง (2)	น้อย นานๆ ครั้ง (1)
7.	ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของโครงการเอสเอ็ม แอล (SML) ของหมู่บ้าน			
8.	ท่านมีส่วนร่วมในตัดสินใจใช้จ่ายเงินของโครงการเอสเอ็ม แอล (SML) ของหมู่บ้าน			
9.	ท่านมีส่วนร่วมในการควบคุมค่าใช้จ่าย หรือดูรายรับรายจ่ายเงินโครงการเอสเอ็ม แอล (SML)			
10.	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดซื้อ จัดจ้าง หรือรับทราบหลักการจัดซื้อ จัดจ้างตามโครงการ			
11.	ท่านได้มีส่วนร่วมเสนอขอความช่วยเหลือในโครงการต่างๆของ เอสเอ็ม แอล (SML) มากน้อยเพียงใด			

ส่วนที่ 4 แนวทางในการตัดสินใจคัดเลือกปัญหา และทำกิจกรรมหรือโครงการ SML ของหมู่บ้านท่านที่ดำเนินผ่านไปแล้วนั้น มีการพิจารณาเลือกปัญหาตามนี้หรือไม่ให้ตอบตามความเป็นจริงที่เกิดมากที่สุด

1. ประชาชนและคณะทำงานโครงการเอสเอ็ม แอล (SML) จัดให้มีการประชุมประชาคมในหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนเสนอความคิดเห็น หรือเสนอปัญหาต่อที่ประชุม

1. ทำ 2. ไม่ทำ
2. การคัดเลือกปัญหาที่ผ่านมาจากหมู่บ้านของท่านใช้หลักเกณฑ์ใดเป็นตัวชี้ขาด

1. พิจารณาจากปัญหาว่าเป็นเรื่องส่วนตัวหรือส่วนรวม

2. ยึดเอาความเดือดร้อนของคนส่วนใหญ่เป็นหลัก

3. ยึดประโยชน์และความคุ้มค่ากับการดำเนินงานเป็นหลัก

4. ยึดจากจำนวนเงินงบประมาณเป็นหลักใช้ให้น้อยเหลือให้มาก

5. ยึดการดำเนินงานโครงการ SML โดยให้ประชาชนในหมู่บ้านทำเองหมด

6. ยึดทุกข้อเป็นเกณฑ์ประกอบการตัดสินใจ

7. อื่นๆ (ระบุ).....

3. โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ที่ได้ดำเนินไปแล้วในหมู่บ้านของท่านเป็นไปตามความต้องการของ ประชาชนในหมู่บ้านเพียงใด
- 1. เป็นไปตามความต้องการของคนทั้งหมู่บ้าน
 - 2. เป็นไปตามความต้องการของคนบางกลุ่มในหมู่บ้าน
 - 3. เป็นไปตามความต้องการของคนส่วนน้อยในหมู่บ้าน
 - 4. อื่นๆ (ระบุ).....
4. โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ที่ผ่านไปในหมู่บ้านเป็นประโยชน์ต่อประชาชนลักษณะใด
- 1. สร้างรายได้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง
 - 2. ไม่เกิดประโยชน์กับชุมชน
 - 3. จบโครงการทุกอย่างก็จบ
 - 4. เป็นประโยชน์เฉพาะบุคคล
 - 5. อื่นๆ (ระบุ).....
5. โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) เป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างต่อเนื่องเพราะ
- 1. คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในโครงการและการดำเนินงาน
 - 2. คนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อการทำงานโครงการ
 - 3. คนในชุมชนมีความเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม
 - 4. ทุกคนทุกกลุ่มในชุมชนประสานร่วมมือต่อกันเป็นอย่างดี
 - 5. อื่นๆ (ระบุ).....
6. โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ที่ไม่ประสบความสำเร็จด้วยสาเหตุต่างๆเพราะ
- 1. คนในชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจต่อการดำเนินงานโครงการ
 - 2. คนในชุมชนขาดความรับผิดชอบคิดว่าไม่ใช่หน้าที่
 - 3. ชุมชนขาดบุคลากรที่ดีมีความรู้
 - 4. ชุมชนขาดการประสานงานที่ดีที่มีประสิทธิภาพ
 - 5. อื่นๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานตาม

โครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน SML

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ในหมู่บ้าน โปรดเสนอปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ท่านพบมา เท่าที่จำได้หรือได้พบเห็นมา

ปัญหาที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ คือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ประชาชนควรเข้ามีส่วนร่วมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. โครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ในหมู่บ้าน ได้มีการจัดประชุมสื่อสารกับประชาชนหรือไม่ เพียงใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ในการจัดการโครงการเอส เอ็ม แอล (SML) ที่ผ่านมา มีปัญหา อุปสรรคใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ท่านมีวิธีการแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....

6. ท่านเคยมีข้อเสนอแนะกับชุมชนต่อการมีส่วนร่วมหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

7. ที่ผ่านมามีการมีส่วนร่วมของประชาชนเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....

8. ท่านได้เข้าร่วมขอการสนับสนุนทางการเงินจากกองทุนเอส เอ็ม แอล (SML) หรือไม่และการสนับสนุนดังกล่าวช่วยแก้ปัญหาของท่านมากน้อย อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล นายสาย์ณห์ กันทะวัง
วันเดือนปีเกิด 20 เมษายน 2495
ที่อยู่ 93/2 หมู่ที่ 2 ตำบล ตันเปา อำเภอ สันกำแพง จังหวัด
 เชียงใหม่ 50130
เบอร์โทรศัพท์ 081-7659537
อีเมล sayan@hotmail.com
สถานที่ทำงาน กิจการส่วนตัว
ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2516 คบ. (ครุศาสตร์บัณฑิต) วิทยาลัยครูเชียงใหม่

